

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İbn'AFFÂN el-ÂMİRİ ve "el-EMÂLİ ve'l-KIRÂA"
adlı eseri

(Yüksek Lisans Tezi)

Tez Yöneticisi:

Yrd.Doc.Dr. Mehmet ERKAL

Faruk KOÇAK

İstanbul-1985

297,3
K 76
1985

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
TRANSKRİPSİYON	V
BİBLİYOGRAFYA	VI-VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1-19
A) HADİS ÖĞRENME VE ÖĞRETME METODLARI	1
a) Semâ	1
b) Kırrâat	1
c) İcâzet	1
d) Münâvele	2
e) Kitâbet	2
f) İ'lâm	2
g) Vasiyyet	2
h) Vicâde	3
B) İMLÂ METODU	4
a) İmlâ Metodunda Kullanılan İstilahlar	4
b) İmlâ Metodunun Gelişmesi ve sonu	5
c) İmlânın yapıldığı yerler ve zamanı	7
d) Mümlî de Aranan Şartlar	8
e) Müstemlîde Aranan Şartlar	9
f) Mümlîye ishâden Müstemlîden Haçis Nakli	10
g) Katibin İmlâ Meclisinde Uyması Gerekli Şartlar	10
h) Kitâbetle ilgili Edepler	10
ı) İmlâ Yazmada Kullanılan Aletler	11
j) Emâlî Türü Eserler	12
k) Meclis ve Mücâleset Tâbirleriyle İmlâ yazanlar ve Eserleri.	18

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

(20 - 23)

HASAN B: ALİ B: AFFÂN EL-ÂMİRİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ	20
a) Nesebi	20
b) Doğumu	20
c) Yaşadığı Muhit	20
d) Hocaları	21
1.Ebū Hişâm, Abdullah b. Nümejr el-Kûfî	21
2.Yahya b.Âdem el-Kûfî	21
3.Ebu'l-Hüseyn, Zeyd b.Habbâb	21
4.İmrân b.Uyeyne el-Hilâlî	21
5.Câfer b.Avn	22
6.Muhâdır b.el-Müverri'el-Kûfî	22
7.Ebu Üsâme	22
8.Muaviye b.Hişâm	22
e) Talebeleri	22
f) Hadis İlmindeki Yeri	23
g) Eserleri	23
h) Ölümü	23

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

(24 - 30)

EL-EMÂLİ VE'L-KIRAA	
a) Emâli Türü Eserlerin Özellikleri	24
b) el-Emâli'nin Bu Eserler Arasındaki Yeri	25
c) el-Emâli'nin Nüshaları	26
d) Hadislerin Tahrîci	28
EL-EMÂLİ..VE'L-KIRÂA'NİN METNİ	1-12

Ö N S Ö Z

İslâmın ikinci ana kaynağı olan hadisleri daha sonraki nesillere tam ve doğru olarak aktarmada yazılı kaynakların rolü başta gelir. Peygamberimiz devrinde sahifelere yazılan hadisler, daha sonraları emâlî meclislerinde yazılmaya devam etmiştir. İmlâ şeyhin talebelerine hadis yazdırması şeklinde tanımlanır. Bu sistemle meydana getirilen eserlere de "emâlî" denir. İşte bizde bu çalışmamızda İbn Âffan el-Âmirînin (270/883) el-Emâlî ve'l-Kıraa adlı eserini konu edindik. Bu eser ilk İmlâ eserleri arasında bulunduğu için ehemmiyeti çok büyüktür.

Tezimiz giriş bölümünden sonra 2 bölüme ayrılmıştır.

Giriş bölümünde kısaca hadis öğrenme ve öğretme metodları ve bunlar içerisinde semâ metodunun en üstünü kabul edilen İmlâ metodunu konu edindik.

Birinci bölümde müellif İbn-Âffan el-Âmirînin hayatı, ikinci bölümde ise, Emâlî türü eserler, bu eserler arasında üzerindeki çalıştığımız el-Emâlî ve'l-Kirâa'nın yeri ve mevcut nüshaları anlatılmış son olarakta hadislerin arapça metinleri ile birlikte tahriri verilmiştir. Tahriri metinlerin hemen arkasına yerleştirilmiştir. Hadisleri tahrir ederken Kütübü Sitte'den başka Sünenü'd-Dârimî, el-Muvatta, Mecmeu'z-zevâid, Keşfü'l-Hafa, gibi kaynaklardan istifâde ettik.

Bu araştırmamızda bize yardımlarını esirgemeyen Yrd.Doç Dr. Mehmet ERKAL, Yrd Doç.Dr.İsmail Lütüfi ÇAKAN, Yrd.Doç.Dr. Yaşar KANDEMİR, ve Yrd.Doç.Dr. Râşid KÜÇÜK hocalarımıza teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

30/5/1985

Faruk KOÇAK

Transkripsiyon alfabesi:

Sesliler:

ˆ (Transkripsiyonda med işâreti, Türkçede de
inceltme ve med işâreti...)

ˆ = a, e

ˆ = l, i

ˆ = u, ü

Sessizler:

ˆ = ' .
ˆ = b
ˆ = t
ˆ = s
ˆ = c
ˆ = ç
ˆ = h
ˆ = h
ˆ = d
ˆ = z
ˆ = r
ˆ = z
ˆ = s
ˆ = s
ˆ = s

ˆ = p
ˆ = t
ˆ = z
ˆ = ç
ˆ = ç
ˆ = f
ˆ = k
ˆ = k
ˆ = l
ˆ = m
ˆ = n
ˆ = h
ˆ = v
ˆ = y

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- el-^CAclûnî, İsmâ^Cil b. Muhammed, Keşfu'l-hafâ ve müzilu'l-ilbâs^{CC} ammâ iştehere mine'l-ehâdis^C alâ elsineti'n-nâs, Beyrut, 1351/1932
- Ahmed Naim; Sahîh-i Buhâri Muhtasarı Tecrîdi Sarîh Tercemesi, I, (mukaddime), Ankara 1957, 2. baskı.
- Aydınlı Abdillâh; İmlâ Usûlü, İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, Sayı 5. s.175.-189, Erzurum 1983.
- Bağdatlı İsmail Paşa: İdâhü'l-meknûn fi'z-zeyli 'alâ Keşfi'z-zunûn, İstanbul 1951.
- Buhâri, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhâri; el-Câmi'uş-şâhih I-VIII, İstanbul, 1315'den öfset.
- Çakan, İsmâil: Anahatlarıyla Hadîs İstanbul. 1983.
- ed-Dârimî, 'Abdullâh b. 'Abdurrahmân: Sünenü'd-Dârimî, I-II. Beyrut ts.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. Es'as es-Sicistânî: Sünen, I-IV Beyrut ts.
- el-Hanzelî er-Râzî; el-Cerh ve't-tâ'dil, Haydarabad 1952.
- el-Hatîb el-Bağdâdî: el-Kifâye fi'ilmî'r-rivâye, Haydarâbad 1357
- el-Heysenî; Mecme'u'z-zevâid ve menbe'u'l-fevâid, I-X, Beyrut 1967
- İbn 'Abdilberr el-Kurtubî: el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb, Beyrut, 1328.
- İbn Ebî Hâtim er-Râzî (Bk. el-Hanzelî er-Râzî)
- İbn Enes, Malik: el-Muvatta', thk, Muhammed Fuâd 'Abdülbâkî.
- İbnü'l-Esîr; en-Nihâye fi ğarîbi'l-hadîs
- İbn Hacer el-'Askalânî: el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe, Beyrut 1328.
- İbn Hacer el-'Askalânî: Tehzîbü't-tehzîb, Beyrut 1968.
- İbn Hacer el-'Askalânî: Lisânü'l-mizân.
- İbn Hacer el-'Askalânî: Metâlibü'l-âliyye bizevâidi'l-mesânidi's-semâniyye, thk, Habîburrahman el-A'zamî. I-IV, Kuveyt 1393/1973.
- İbnü'l-'İmâd; Şezerâtü'z-zehab, Mısır 1350.

- Ibn Kesîr: İhtisârü'l-ülûmî'l-hadis, Mısır trs. (el-Bâisü'l-haşis ile birlikte)
- Ibn Mâce, Ebû 'Abdillâh el-Kazvinî: Sünen, I - II, thk. M. Fuâd 'Abdülbâkî, Kâhire 1952.
- Ibn Manzûr, Ebu'l-Faḍl, Cemâleddin Muhammed b. Mükrim b. Manzûr el-ifriki el-Mısrî: Lisânü'l-'arab, Beyrut 1374.
- Ibn Sa'd, Muhammed: Tabakâtü'l-kübrâ, I-IX, Beyrut 1960.
- Ibnü's-Şalâh, Ebû 'Amr. Osmân b. Abdurrahmân eş-Şehrîzürî: Mukaddimetü'l-İbnü's-Şalâh ve meḥâsinü'l-İstılâh, thk. 'Aise 'Abdurrahmân, Mısır 1974
İslam Ansiklopedisi.
- Kâtip Çelebî: Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütübi vel-fünûn, I-II, İstanbul, 1941.
- Kehhâle, Ömer Rıḍa: Mu'cemü'l-müellifin, Dimeşk 1957.
- el-Kettânî, Muhammed b. Ca'fer: er-Risâletü'l-müstatrafe li beyâni meşhûri kütübi's-sünneti'l-müserrefe, Beyrut 1332.
- Koçyiğit, Talat: Hadis İstılahları, Ankara 1980.
- Meydan Larousse, I-XII+II
- Müslim b. Haccâc el-Kureşî: Câmî'u's-şahîh, I-VIII, İstanbul 1981
- el-Nedvî, Süleymân: Asr-ı saâdet
- Nesâî, Ebû 'Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb: Sünen I-VIII, Beyrut ts.
- Nevevî Muhyiddin Yahya b. Şeref: et-Takrîb l'in-Nevevî Fennu usûli'l-hadis, 1968-1388
- Okıç, Muhammed Tayyib: Bazı Hadis Meseleleri Üzerine Tetkikler, İstanbul 1959.
- Rânehürmüzî, el-Muhaddisü'l-fâsil beyne'r-râvi ve'l-vâ'î, nşr. Muhammed Accâc el-Hatîb, Beyrut, 1971.
- es-Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerim: Edebü'l-İmlâ' ve'l-İstımlâ', nşr. Max Weisweiler, leiden, 1952
- Sezgin, Fuâd, Tariḥü't-türâsi'l-'arabî. mtrc: Dr. Sa'îd Abdurrahmân, Dr. Mahmûd Fehmî Hicâz Dr. Arafat Muştafâ.
- Şâkir, Ahmed Muhammed, el-Bâisü'l-haşis Şerḥu İhtisârü'l-ülûmî'l-hadis, Mısır, 1958.

Taşköprü zâde, Mevzûâtü'l-Şulûm, mtrc: Kemâleddin Mehmed Efendi İstanbul
1313.

et-Tirmizî, Ebû 'Îsâ: el-Câmi'u's-Sahîh, I-V. Beyrut ts.

ez-Zehbî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn , Tezkiretü'l huffâz, I-III, Beyrut ts.

Mizânü'l-i'tidâl. I-IV.

Ziriklî, Hayreddin, el-A'lâm, Mısır 1373.

K I S A L T M A L A R

a.g.e.	adı geçen eser.
a.s.	Aleyhisselam
b.	Bin
bk.	Bakınız.
H.	Hicri
H.z.	Hazreti
i.A.	İslam Ansiklopedisi
Md.	Madde.
r.a.	Radiyallâhüanh.
s.	Sayfa
sy.	Sayı.
thk.	Tahkik
ts.	Tarihsiz
vr.	Varak
vs.	Vesayir.

G İ R İ Ő

HADİS ÖĞRENME ve ÖĞRETME METODLARI

Hadislerin birkimse tarafından öğrenilip başkalarına aktarılmasında takib edilen çeşitli yollar vardır. Hadis üsülü kitapları bu yolların sekiz kadar olduğunda ittifak halindedir.

a) Semâ:

Hocanın ezberden veya yazılı bir metinden rivayet ettiği hadisi talebenin işitmesidir.

Rivayet ederken haddesenâ, ahberena, semi'tü gibi tabirler kullanılır.

Şartlarına haiz bir hocanın ağzından hadis duymak hadis öğrenim metotlarının en üstünü sayılır.

Hoca ezberden veya kitaptan rivayet ettiği hadisi talebelerine yazdırması İmlâ olur. Bu metodla meydana getirilen eserlerde Emâli denir.

Semâ'nın en üstünü de İmlâ metodu ile yapılandır.¹

b) Kırâet:

Talebe hocanın ezberinden veya elindeki bir kitaptan hadis okuyup hocanın ezberinden veya yazılı bir metinle takip ederek dinlemesidir. Talebe okuduğu hadislerde yanılırsa hoca düzeltme yapar. Hadisi kendisi okursa rivayette falanın huzurunda bu hadisi okudum der. Bu metodla yapılan rivâyet bazılarına göre semâ ile aynı değerde, bazı hadisçilere göre semâ'nın dünündedir.

c) İcâzet:

Bu metod müslümanlara has bir metottur. Bir talebenin doğrudan hocasından hadis dinlemesine veya arz yoluyla hadis okuyup hocanın tasvibine imkan olmadığı zamanlarda hocanın talebesine duyduklarının tamamına

1. Emâli konusu ilerde geniş olarak anlatılacağından burada bu kadar ile yetinildi.

veya birkısmını veya kitabını veya rivayet etmesine izin verilmesidir.

İcâzet sözlü veya yazılı olarak verilir. Hocanın belli bir şahsa belli olan veya belli olmayan şeyi rivayetetmesi caiz görülmüştür.

Belli olmayan şahsa belli olmayan şeyleri rivayet etmesi, izin vermesi, hocanın henüz elde etmediği hadislerin rivâyetine izin vermesi başkasının isteğine bağlı olarak icâzet, çocuk, deli, kafir, fasık ve bidatçıya verilen icâzet geçerli sayılmamıştır. İcazetin yazılı vesika halinde verilmesi yaygındır. Kıraat metodunun altında bir metoddur.

d) Münâvele:

Hocanın kendisinden nakıl veya rivayet etmesi için öğrencisine bir kitap veya yazılı bir metin vermesine denir. Hoca kitabı verirken rivayet etmesine izinverirse, icazetli münâvelê; icazetten sözetmeden bir kitap teslim ederse icazetsiz münâvele olur.

İcâzetsiz münâvele ile hadis rivayeti caiz değildir.

e) Kitâbet :

Hadis almak üzere gelen ve orada bulunmayan bir şahıs için şeyhin bizzat kendi eliyle bazı hadisleri yazıp veya yazdırıp vermesi veya göstermesidir.

Bazıları bu metotla rivayeti caiz görmesede ekseri muhaddisin caiz görmüşlerdir. Ancak rivayet edilen hadis bu yolla alındığının söylenmesi gerekmektedir.

f) İ'lâm:

Hocanın öğrencisine icazetten bahsetmeden falan belli bir hadis veya hadis kitabı hakkında sadece "bu benim duyduğumdur" diye açıklamasıdır. Bu yolla hadis rivayet etmeyi çokları kabul etmekle beraber bazıları caiz görmemektedirler.

g) Vasiyyet:

Yolculuğa çıkan ve ölmek üzere olan hocanın rivayet izninden sözetmeden kitabını öğrencilerinden birine vasiyyet ederek bırakmasıdır.

Pekçokları bunu kabul etmezler.

h) Vicâde:

Bir ravinin yazma bir kitabı ele geçirmesine denir. Hadisçiler semâ, icâzet ve münâvele sözkonusu olmadığı halde bir kitaptan hadis almayı ifade için kullanırlar. Ravi vicade yoluyla hadis rivayet ederken "falanın elyazısı ile yazılmış olarak buldum ki" diyerek durumu açıklar.

Vicâde geçerli bir sistemdir. Bugün elemizdeki matbu hadis eserlerinden hadisleri nakletmek bir vicâde örneğidir.¹

İşte selef bu metodlarla hadis nakletmişlerdir. Fakat bu metodların en önde geleni ise imlâdır.

es-Sem'ânî bu yolları eserinde sıraladıktan sonra (esah-hü'l-envâ) en sahih rivayet metodunun imlâ olduğunu söyler ve şöyle der "Bu çeşitlerin en sahihi onun (hoca) sana imlâ edip seninde lafızdan onu yazmandır. Zira sen ona okuduğunda (kıraat) çoğu kere o gafil olur ve dinleyemez. Eğer sana okursa bu sefer sen ekseriya birşey sebebiyle onu dinlemeye kendini veremessin" diyerek bütün yolların dezavantajlarını sıralar sonunda "fakat muhaddis sana imlâ eder, sende onun lafzından yazarsan buna herhangi bir fesat yolbulamaz. Çünkü o imlâ ettiğini biliyor, sende yazdığını duyuyor ve anlıyorsun"²

1. Hadis öğrenme ve öğretme metodları Okiç, T. Bazı Hadis meseleleri, s.79-93; Salih, Dr. Subhî, Hadis ilimleri ve hadis istilahları. Mtrc. M. Yaşar Kandemir, s.79-84. Çakan, İ. Lütfi, s.171-177'den özetlenmiştir.

2. Edebü'l-İmlâ s.8

İMLA METODU

a) İmlâ metodunda kullanılan İstılâhlar:

İmla, hadis alma metodlarının en üstünü kabul edilmiştir. Bu metodu kavrayabilmek için önce imlâ ile ilgili istilahları öğrenmemiz gerekecektir.

1. İmlâ: Lügatta, birisine bir şeyler yazdırmak demektir.¹ Hadis istilâhında ise, şeyhin (mümlî) kendisinden hadis almak isteyen talebelerine hadis yazdırmasıdır. Ki bu anlam da lügat manasının aynısıdır.

2. Mümlî: Hadis meclislerinde, hadis dinlemek ve yazmak için toplanan cemaata kitabından veya hâfızasından okuyarak hadis yazdıran şeyhdir.²

3. İstimlâ: Lügatımanası, bir kimseden birşeyler yazdırmasını istemek, hadis istilâhında ise, yine aynı manada olmak üzere, hadis öğrencisini şeyhten hadis yazdırmasını istemesi demektir.³

4. Müstemlî: Hadis istilâhında hadis imlâ eden şeyhin sözlerini hadis yazan talebelere duyurmak için yüksek sesle hadisi tkrarlayan kimsedir.

İmla metodu, hadis usûlü kitaplarında âdâbü'l-muhaddis, âdâbü tâlibil hadis,⁵ tahammülü'l-hadis babları içerisinde incelendiği gibi Rânehürmüzi'nin el-Muhâddisü'l-fâsıl adlı eserinde imlâ ve istimlâ başlıkları altında ele alınmıştır. Ayrıca bu konuda es-Semânî'nin Edebül-İmlâ vel-İstimlâ adlı eseri imlâ usûlünü detaylıca ele almıştır.

1. İbnü'l-Mânzûr, Lisânü'l-arab, XV, 291.

2. Koçyiğit, Talat; Hadis İstilahları, s. 279.

3. a.g.e., s. 174.

4. a.g.e., s. 333.

5. İbnü's-Salâh, Mukaddime, s. 359-367, 368-377; Şâkir, A.M. el-Bâi-sü'l-hâsîl, s. 130; Rame hürmüzi, el-Muhaddisül-Fâsıl, s. 601-603.

b) İmlâ metodunun gelişmesi ve sonu:

İmlâ, asr-ı saâdetten beri görülen bir usûldür. İnen âyetlerin vahiy katiplerine yazıdırılmaları ve kendilerine hadis yazma müsadesi verilen bir kısım ashâbın Hz. Peygamber (a.s.)'in huzurunda hadis yazmaları, Kabile reislerine ve yabancı devlet başkanlarına gönderilmek için yazdırıldığı mektuplar imlâ metodunun ilk tatbikatı olarak görülür.¹

Hız. Peygamber (a.s.)'in vefatından sonra bu metod sahâbe, tâbiûn ve daha sonraki devrelerde de uygulanarak önem kazanmıştır.

Sahâbe devrinde Vâsile b. Eskâ hadis imlâ eder ve etrafında bulunan kimselerde o hadisleri yazarlardı.²

Tâbiun devrinde Nâfi'nin İbn Cüreyc'e hadis imlâ ettiğini, örnek olarak gösterebiliriz.³ Yine aynı devirde yaşayan Saîd b. Cübeyr de "İbn Ömer ve İbn Abbâsın geceleyin hadis dinlediğini yazacak bir şey bulmadığı için deve palanına yazdığını sabah olunca onları tekrar temize çektiğini söylüyor. Bu devirlerde olduğu gibi daha sonraki devirlerde de imlâyâ rağbet artmıştır. Hatta imlâ için hususi meclisler kurulmuş ve günler tayin edilmiş. Zaman zaman azalmasına rağmen imlâyâ rağbet h.10. asra kadar devam etmiştir.

Etbauttâbiûn ve onlardan sonra gelenler imlâ meclisleri düzenliyorlardı. Bunlar arasında Şu'be İbnu'l-Haccâc (160), Yezîd b. Hârûn (206), Vekî' İbnu'l-Cerrâh (197), 'Âsım b. 'Alî et-Teymî (221), 'Amr b. Merzûk el-Bahilî, (224), Muhammed b. İsmâ'il el-Buhârî (256), Ebû Müslim el-Keccî (292) ve Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî (301) gibi kimseler vardır.

Müteahhirundan imlâ yoluyla rivâyet te bulunup imlâ meclisleri düzenleyenlerin isimlerini es-Sem'ânî bir liste halinde verir:

Bağdâd'da: Ebu'l-Hasan İbn Rizkaveyh el-Bezzâz, Ebu'l-Huseyn İbn Bişrân, kardeşi Ebû'l-Kâsım, Ebûl-Feth İbn Ebi'l Fevâris el-Hâfiz, Ebul-Kâsım Abdurrahman İbn Ubeydillah el-Hurfî.

1. Abdullah Aydınli, İmlâ usûlü, s.175.

2. es-Suyûti, Tedriib, s. 338.

3. İbn Cüreyc, İlmü'l-Hadis, s. 100. Ayrıca İbn Cüreyc, İlmü'l-Hadis, s. 100. Ayrıca İbn Cüreyc, İlmü'l-Hadis, s. 100. Ayrıca İbn Cüreyc, İlmü'l-Hadis, s. 100.

Nisâbur'da: Ebû Tâhir ez-Ziyâdî, el-Hâkim Ebu abdillah Muhammed ibn Muhammed ibn Abdillâh el-hâfız, Ebû Abdîrrahman Muhammed ibnü'l-Huseyn es-Sulemî, el-Kâdî Ebû Bekr Ahmed ibnu'l-Hasan el-Hîrî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahman ibn Muhammed es-Serrâc, Ebû İshak İbrâhîm ibn Muhammed el-İsferâyînî.

İsbehân'da: Ebû Abdillâh Muhammed ibn İshak ibn Mende el-Hâfız Ebû Abdillâh Muhammed ibn İbrâhîm el-Curcânî, Ebû Nuaym Ahmet ibn Abdillâh el-Hâfız.

Basrâ'da: İsa ibn Gassân, Muhammed ibn Alî ibn Habîb el-Mettûsî.

Hemezân'da: Ebû Tâhir ibn Seleme, Muhammed ibn İsa ibn Abdillazîz el-Bezzâz.

Merv'de: Ebû Abdillâh el-Hazerî, Ebû Bekr Abdullâh ibn Ahmed el-Kaffâl, Ebû Muhammed eş-Şîrneşîrî, Ebû Alî el-Huseyn ibn Şu'ayb es-Sincî, Ebû Mansûr el-Kadî es-Sem'ânî.¹

Hafız İbnü's-Salâh (643)'a kadar aralıksız devam eden imlâ meclisleri daha sonra bir müddet kaybolmaya yüz tuttuğu görürse de 'el-İrakî'in 796 senesinden başlayarak ölümüne kadar (806) geçen 10 sene zarfında akdettiği 410 imlâ meclisiyle yeniden canlanmış. İrakî'den sonra oğlu Ebû Zür'a el-İrakî tarafından vefat tarihi 826/1423'e kadar 600'ü aşkın imlâ meclisi akdedilmiş, daha sonra da İbn Hacer el-Askalânî (852) tarafından ölümüne kadar imlâ işi devam ettirilmiş. İbn Hacer bu müddet zarfında 1000 den fazla imlâ meclisi akdetmiştir.² Bundan sonra 19 sene gibi bir zaman imlâ'da fetret devri diyebileceğimiz bir kesiklik olmuştur. 872 senesinin başında ise Suyûtî tarafından tekrar başlatılmıştır. Suyûtî önce 80 sonra 50 meclis imlâ etmiştir.³

1. es-Sem'ânî, Edebü'l-İmlâ vel-İstimlâ, s.23.

2. Şakir A.M. el-Bâisü'l-hasis, s. 130; Koçyiğit, T., s.167.

3. Şakir A.M. a.g.e. s. 130.

İmlaya verilen bu önemle imlâ meclislerine rağbet zamanla artmıştı. Bu yüzden yer bulamama endişesiyle hadîs meclislerine bugün önceden gelip yerini alanlar bulunurdu. Çünkü bu meclislerde onbinlerce kişinin bulunduğu olurdu. Âsım b. Alî b. Âsımın imlâ meclisinde 120 bin,¹ Ebu Müslim el-Keccî'nin meclisinde 40 bin,² Ebû Bekr Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî'nin meclisinde ise 30 bin kişi³ bulunduğu naklediliyor.

Bu meclislere gösterilen bu rağbetten dolayı bazı Abbasi halifelerinden el-Mansûr, Harûn'er-Reşîd ve el-Me'mun gibileri hayatlarında tatmak istedikleri en büyük zevkin böyle bir meclis akdetmek olduğunu söylemişlerdir.

Şaşalı dönemler geçiren imlâ meclisleri hem dinleyiciler hem istimlâ edenler yönünden seyrekleşir. Hatta, Ebu'l-Fadl b. Yusuf'un imlâ meclisi bittiğinde, hazır bulunanlar yazmak için hatta arandığı halde bulunamamıştır.⁴

Hafız Suyûti'den sonra imlâ meclisleri nâdir yapılır hâle gelmiştir.⁵ Buna sebep olarak hem hadîs hâfızlarının hemde ilme tâlip harîs öğrencilerin azlığını gösterebiliriz.

c) İmlâ'nın yapıldığı yerler ve zamanı:

İmlâ cemaatin kalabalık olmasına göre ya mescidlerde veya geniş alanlarda yapılırdı. Cuma veya çarşamba günü imlâ yapılması müstehâbdır. Ömer b. Abdi'l-azîz bir mektubunda ilim ehline, ilmi, mescidlerde yaymalarını emreder.⁶

1. es-Sem'ânî, a.g.e., s.16, 17.

2. a.g.e., s.96.

3. a.g.e., s.17, 18.

4. a.g.e., s.18.

5. el-Kettânî, er-Risâletü'l-müstatrafe, s.130.

6. er-Râmehürmüzî, a.g.e., s.603. Şakir A.M el-Bâisü'l-hâsîs, s.130; Koçyiğit, T., Hadis Istılâhları, s.167.

d) Mümlide aranan şartlar:

Vücut ve elbise temizliğine dikkat ile vakarını muhâfaza etmek, güzel koku sürünmek, karşılaştığı müslümanlara selam vermek. Meclise vardığında kendisi için ayağa kalkanları yasaklamak, meclistekilere nâzik davranmak, ve imlâ için toplantı günü tayin etmek, tayin ettiği günde kendisinde çok önemli bir işi olmadıkça imlâ'ya iştirak etmek.

Meclisleri cum'a, günü cum'a meclislerin de tertip etmek, adap ve sünnetlere riâyet etmek. Mümlî, yazdıracağı hadis metinlerini kendi nüshası olan asl'dan okumalı. Çünkü hafıza çok kere yanılabilir.

Kur'andan bir sûre okumak, besmele ve salât getirip hamd etmek. Şeyhine duâ etmek; cemaat kalabalıkça yüzünü görüp sesini duymaları için minber v.s. birşey üzerine oturması müstehaptır.

Yalnız bir şeyhten değil bir çok şeyhten rivâyet etmek itimâd edilmeyen kimselerden değil meşhur ve âdil ve sika ravilerden rivâyet etmek, dinleyicilerin seviyesini göz önünde bulundurmak, Zühd güzel ahlâk, ibâdet ve muâmelâttan bahseden bilinmesi faydalı olan fikhî hadisleri imlâ etmek, isrâiliyâttan sakınmak, sahabe arasında cereyan eden ihtilâflı meseleleri anlatmamak. Anlaşılmayan sözleri açıklamak, Hz. Peygamberi zikrederken salât, sahâbelerin isimlerinin söylerken tardiye etmek. Dinleyicileri uzun imlâ ile bıktırmamak, meclisi şiir, hikâye, nükte gibi nadir konularla bitirmek.

Yazılan hadislerin hatalarını düzeltmek için tekrar okuyup mukâbele etmek gibi vazîfeler.¹

Şeyh, imlâ ettiği hadislerin tahricine yetersizliğinden veyâ fetve verme, kitap yazma gibi mühim işlerle meşgûl olmasından dolayı güç yetiremiyorsa bu durumlarda güvendiği bir

1. Aydınlı, Abdullah, imla usûlü s.180-182. İslamî İlimler Fak.Dergisi sy. 5 1983.

hadis hâfızını yardımına çağırması da vazîfeleri arasındadır.¹

e) Müstemlî'de aranan şartlar.

İmlâ eden zât cemaat çok kalabalık olduğu zaman uzakta oturanların da duyabilmeleri için hoparlör vazîfesi görecek gür sesli müstemlî denilen kimseler edinir. Bunlar bazan birdenfazla olur. Hadis tarihinde bu işi meslek hâline getirdikleri için müstemlî ünvânıyla anılanlar çoktur.

Hz. Peygamber (a.s.) halka hitap ederken Hz. Alî (r.a)'nin de onun sözlerini duyurması asr-ı sâadet devrindeki müstemlîliğin örneklerindendir.

Daha imlâyâ başlamadan önce hadis yazacak cemaatin defterine imlâ edecek şeyhin ismini, câmî, meşid veya açık havada yapılıyorsa mevkiini ve o günün tarihini yazdırmak.

Müstemlî sandalye, kanepeler gibi yüksek bir yere oturur veya ayakta durur. Meclis düzenini sağlamak, Kur'an okunduktan sonra halkı susturmak, besmele, hamdele ve salveleokumak, sonra da imlâ eden şeyhe duâ ederek kimlerden hadis rivâyet edeceğini sormak rivâyet sırasında Peygamber (a.s.)'ın ve sahâbenin her geçtiği yerde salât ve tardiye okumak².

Müstemlî, istimplâyı bitirdiğinde hazır bulunan ve yazanlara rahmet ve mağfiretle duâ eder.

Yaptıkları bu hizmetlere karşılık ya belirli bir ücret alırlar veya şeyhin imlâ ettiği hadislerin yazılı bir nüshasına sahip olurlar. Bu ikincisi müstemlîler için paha biçilmez bir kazanç sayılırdı.³

1. Şakir, A.M., el-Bâisü'l-hasîs, s.130.

2. es-Sem'ânî, Edebü'l imlâ, s.93, 97, 98, 102, 105, 107; Koçyiğit Hadis İstîlâhları, s.33; Okiç, M.T., Bazı Hadis Meseleleri, s. 97,98.

3. es-Sem'ânî, a.g.e., s.11.

f) Mümlîye isnâden müstemliden hadis nakli:

Mümlî'nin sesini duymadan sadece müstemlî'nin tekrârı ile hadislerin yazılması, daha sonra bu yolla alınan hadislerin mümlî'den rivâyet edilmesi hadisçiler arasında ihtilâf konusu olmuştur. Mütekaddiminden bir cemaat bunu caiz görmüşlerdir. Herkesin şeyhten hadis duyması mümkün olamayacağından bu hadis rivâyetinde bir kolaylık olarak telakkî edilmiştir. Irâkî, bunu şeyh'e arz mefoduna benzetmiş ve müstemliîden şeyhe isnâden yapılan rivâyetin câiz olduğunu söylemiştir. Ancak müstemlî'nin sesinin mümlî tarafından duyulmasını şart koşturmuştur. Rivâyette çok dikkat ve titizliği şart koşanlar bunu câiz görmemişlerdir.¹

g) Kâtib'in imlâ meclisinde uyması gereken şartlar:

İmlâ yazacak talebe, Hz. Peygamberin sünnetine bağlı bulunmalıdır. Hadis dershanelerine erken gitmek, yolda hızlı yürümek, yaya gitmek, hocanın huzuruna edeple varıp selam verip elini öpmek, ders sonuna kadar meclisi terk etmemek, kimseyi rahatsız etmemek, münasip bir yer bulup oraya oturmak, ders esnâsında uykuya dalmamak, imlâyı dikkatle takip etmek, hocaya karşı tevazû göstermek.²

h) Kitâbetle ilgili edepler:

Talib iyi, güzel ve iri yazmaya gayret etmeli, hadisleri siyah boyayla yazmalıdır. İmlâda ilk satıra "Bismillâhirrahmanirrahim" yazılır. Katip, daha sonraki satırlara şeyhin ismi, künyesi, imlânın yapıldığı yer ve tarihini yazar. Yazılış şeklinde hatâ yapmamak için dikkatli olmalıdır. Hadisler arasınabirbirine karışmaması için birer daire koymalıdır.³

Hazır bulunanlar yazma işini bitirince müstemlî imlâyı okur, talipler yazdıklarını karşılaştırırlar.

1. Đk. Koçyiğit, Hadis İstılâhları, s.279-282.

2. Okıç, M.T., Bazı Hadis Meseleleri, s.98.

3. er-Râmehürmüzî, el-Muhaddisü'l-fâsıl, s.606.

Tâlip bazı dersleri kaçırmışsa başka birinden deftere alıp istinsâh eder. Emânet aldığı defteri hemen sahibine geri verir.¹

1) İmlâ yazmada kullanılan aletler:

Hokka:

Kalem: Çok sert ve çok yumuşak olmamalıdır.

Kalemlik:

Bıçak: Kalem açmada kullanılır.

Mürekkep: Berrak ve akıcı olmalıdır.

Kağıt: Temiz ve has olmalıdır.

Talib bütün bu âletleri imlâ meclisinde yanında bulundurur.²

1. Bk. Edebûl-ımlâ', s.169-179.

2. Aydınlı, Abdullah, imlâ Usûlü, s. 186.

1) Emâli türü eserler:

1. Abdürrezzâk b. Hemmâm (211/826), "el-Emâli fî âsâri's-Sahâbe"¹.

2. Ebû Muhammed el-Hasan b. Alî b. Affân el-Âmirî el-Kûfi (270/883), "el-Emâli ve'l-kırâat"².

3. İbrahim b. Abdirrahman b. Dühaym b. İbrahim b. Meymûn (303/917), "el-Emâli"³.

4. Ebû Bekr el-Kasim b. Zekariyya b. Yahya el-Bağdâdî el Mutar-riz (305/919), "el-Fevâid ve'l-emâli'l-kadîmetü'l-hisân"⁴.

5. Ebû Bekr Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Hâris el-Ez-dî el-Vasitî, ibn el-Bâğandî (312/925), "Emâli fi'l-hadîs"⁵.

6. Hüseyin b. Muhammed b. Mevdûd es-Sülemî el-Harrânî (316/926), "Emâli Ebî Arûbe"⁶.

7. Firebrî (320/932) "Emâli"⁷.

8. İbrahim b. Abdissamed el-Hâşimî (325/936) "el-Emâli"⁸.

9. Ebu Abdullah, Hüseyin b. İsmail b. Muhammed, b. İsmail, ed-Dabî, el-Mehâmili, Bağdâdî, (330/941) "Emâli'l-Mehâmili" veya "el-Eczâü'l-Mehâmiliyyât".

10. Ebû Abdullah, Muhammed b. Mahled b. Hafs, ed-Dûrî, el-Attâr. (331/943) "el-Emâli".

11. Ebu Bekr, Yûsuf, b. Yâkûp, b. İshâk b. Behbûl, el-Ezrak, et-Tenûhi, el-Kâtı, b. el-Enbârî. (328/940) "el-Emâli"⁸.

1. Sezgin, Tarihü't-türâsi'l-arabî, 1,144; Zehebî, Mizânü'l-i'tidâl, 2,609.

2. İbn Hacer, Tehzibü't-tehzib, 2,302; Zehebî, Tezkiratü'l-huf-fâz, 2,575; Sezgin, a.g.e., 1,227.

3. Sezgin, a.g.e., 1,270.

4. Kehhâle, Mu'cemü'l-müellifîn, 8,100; Sezgin, a.g.e., 1,270.

5. a.g.e. 1,275; Kehhâle, Ö.R., Mu'cemül-müellifîn, 11,220.

6. el-Bağdâdî, İzâhü'l-meknûn fiz-øeyli alâ keşfi'z-zunûn, 1

7. Katip Çelebi, 1

8. Bu dört emâli için bk. Sezgin, a.g.e., 1,275; 1,290; 1,291. 1,288.

12. Ebu Cafer, Muhammed b. Amr b. el-Bahterî er-Rezzâz (339/950) "Emâli"¹.
13. Ebu İshâk, Abdurrahman b. İshâk ez-Zeccâcî (339/950) "Emâli fi'l-hadis"².
14. Ebu Amr, Osman b. Ahmed b. Abdillâh b. Yezid ed-Dekkâk ibn es-Semmâk (344/955) "el-emâli"³.
15. Ebu'l-Hasan, Ali b. İbrahim b. Seleme el-Kazvîni, el-Kattân (345/956) "Emâli"³.
16. Ebu Sehl, Ahmed b. Muhammed b. Abdillâh b. Ziyâd el-Kattân (350/960) "el-Emâli"³.
17. Ebu Bekr, Yûsuf b. el-Kasım b. Yûsuf Fâris el-Meyâncî (375/985) "el-Emâli fi'l-hadis"⁴.
18. Ebû Bekr, Muhammed b. İsmail b. el-Abbâs (el-Verrâk) el-Bağdâdî. (378/988)⁵
19. İbn Dûst el-Allâf (381/991) "el-Emâli"⁶.
20. Ebu Cafer Muhammed b. Ahmed b. Ali b. el-Hüseyn b. Mûsâ b. Bâbüye el-Kummîes-Şîi (381/991) "Emâli İbn Bâbüye".⁷
21. Ebul-Hasan, Ali b. Ömer b. Muhammed b. el-Hüseyn b. Şâzân es-Sükkerî el-Harbî es-Sayrafî el-Keyyâl (386/966) "el-Hadis ve'l-emâli"⁸.
22. İbn Şemûn, Ebûl Hüseyin Muhammedkb. Ahmet b. İsmail el-Vâiz el-Bağdâdî (387/997) "Emâli İbn Şemûn" veya "Mecâlis İbn Şemûn".⁹

1. Sezgin, a.g.e., 1,297.

2. el-Kettânî, er-Risâletü'l-müstatrafe, s.132.

3. Sezgin, a.g.e., 1,299; 1,300:1,303.

4. Bağdâdî, izâhü'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfiz-zunûn,, 539; Sezgin, a.g.e., 1,330.

5. el-Kettâni, a.g.e., s.132.

6. Sezgin, a.g.e. 1,337.

7. Bağdâdi, a.g.e. 1,124.

8. Zehebi, Mizânü'l-i'tidâl, 4, 138; Sezgin, a.g.e., 1,345.

9. Katip Çelebi, Keşf, 1,162.

23. Ebu'l-Kasım, Ubeydullah b. Muhammed b. İshâk b. Hibâbetü'l-Bezzar (389/999). "Emâlî Ebi'l-Kasım".¹
24. Ebu Hafıs, Ömer b. İbrâhim b. Ahmet b. Kesîr el-Kettânî (390/1000) "el-Emâlî".²
25. Ebû Müslim, Muhammed b. Ahmed b. Ali b. Hüseyin el-Bağdâdî, Kâtibü ibn Hinzâbe (390/1000) "Emâlî".
26. Ebu Abdullah Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yahyâ b. Mende el-Abdî el-İsfehânî (395/1005) "Emâlî".³
27. Ebu Abdillâh, el-Hüseyin b. Hârûn b. Muhammed ed-Dabî (398/1008) "Emâlî".⁴
28. Ebu Muhammed el-Hasan b. Abdî'l-melik b. Muhammed b. Yûsuf. H.dördüncü asırda yaşadığı tahmin ediliyor. "el-Emâlî".
29. Ahmed b. Muhammed b. Mûsâ b. Yahya el-Enbârî b. el-Mülhamî. H.4. asrın sonlarında yaşamıştır. "Emâlî".
30. Nuaym b. Abdilmelik b. Muhammed el-İstirâbâdî. H.4. asrın sonunda yaşamıştır. "Emâlî".
31. Ebû Tâhir, Muhammed b. Munammed b. Muhammed ez-Ziyâdî, en-Nisâburî (410/1019) "Emâlî fi'l-hadîs".⁵
32. Ebu Abdillâh, Muhammed b. Abdillâh Hâkim en-Nisâburî (405/1014) "Emâlî'l-aşıyyât".⁶
33. Ebu Abdillâh Muhammed b. İbrahim b. Ca'fer el-Ferevî el-Cürcânî el-Yezîdî "Emâlî".
34. Ebu Bekr, Ahmed b. Mûsâ b. Merdeveyh b. Fûrek b. Mûsâ b. Ca'fer el-İsfehânî (410/1019) "Emâlî" veya "et-Tarih vel-emâlî selâsetümiyeti meclis" ve Muhtârâtün mine'l-emâlî" adlı eserleri vardır.⁷

1. Katip Çelebi, Keşf, 1,164.

2. Sezgin, a.g.e.,1,350.

3. Bu iki emâlî için bk.Sezgin, 1,358;1,353-356.

4. Katip Çelebi, Keşf, 1,164; Sezgin, 1,157.

5. Bu dört emâlî için bk. Sezgin, 1,360; 1,362; 1,372.

6. Katip Çelebi,Keşf, 1,165; el-Kettânî, a.g.e.,s.131.

7. Bu iki emâlî için bk. Sezgin, a.g.e.,1,371;1,375.

35. Ebu'l-Fadl, Muhammed b. Ömer b. Ahmed el-Kevkebî, "el-Emâlî". H.5. asırda yaşamıştır.

36. Ebûl Abbas, Münîr b. Ahmed b. İshâk b. Ali b. Münîr. (412/1022) "el-Emâlî".

37. Ebu'l-Ferec, Ahmed b. Ömer b. el-Hüseyn el-Müeddib (415/1024) "el-Emâlî".

38. Ebu Abdillah, el-Hüseyn b. Ali b. Ahmed b. Muhemmed b. el-Bünânî. H.5. asırda yaşamıştır. "el-Emâlî".

39. Ebu Bekr, Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahman el-Muaddil el-İsfehânî ez-Zekvânî (419/1028) "el-Emâlî".

40. Ebu'l-Hasan, Ali b. Yahya b. Ca'fer b. Abdi Keveyh el-İsfehânî (420/1029). "Emâlî" veya "Mecâlis".

41. Ebu'l Kasım, Abdurrahman b. Abdillah b. Abdillah b. Muhammed es-Simsâr (423/1031). "el-Emâlî"¹

42. Ebu'l-Hüseyn, Abdulcebbar b. Ahmed b. Abdilcebbar el-Hemedânî el-Esedâbâdî eş-Şafiî el-Mu'tezilî (425/1033) "Emâlî"²

43. Ebu'l-Kasım ABdulmelik b. Muhammed b. Abdillah b. Bişran el-Emevî (432/1039) "Emâlî".³

44. Ebû Muhammed, el-Hasan b. Muhammed b. el-Hasan b. Ali el-Bağdâdî el-Hallâl (439/1047), "el-Emâlî"⁴

45. Ebû Sa'd, Abdurrahmân b. Hamdân el-Bursevî. H.5. asırda yaşamıştır. "el-Emâlî".⁵

46. Ebû Abdillah, Muhammed b. Selâmetüŧ-Şâfiî (454/1062) "Emâlî'l-Kudâî fi'l-hadîs".

47. Ebu Muhammed el-Hasan b. Ali el-Hafız (454/1062) "Emâlî'l-Cevherî fi'l-hadîs"⁶

1. Bu yedi emâlî için bk. Sezgin, a.g.e., 1, 377; 1, 381; 1, 382; 1, 383.

2. el-Kettânî, a.g.e. s. 131.

3. Katip Çelebi, Keşf, 1, 163; el-Kettânî, a.g.e., 132; Sezgin, a.g.e., 1, 387.

4. el-Kettânî, a.g.e., s. 131; Sezgin, a.g.e., 1, 389.

5. a.g.e., 1, 392.

6. Bu iki emâlî için bk. Katip Çelebi, Keşf, 1, 165; 1, 164.

48. Ebu Bekr, Ahmet b. Ali b. Sâbit b. Ahmed b. Mehdî b. Sâbit. el-Hatib el-Bağdâdi (463/1071)¹
49. Ebu'l-Ali el-Hüseyn (Hasan)b. Alî b. İshak (485/1092) "Emâli Ni-zâmül-Mülk fi'l-hadîs."²
50. Ebu Bekr, Muhammed. b. Ahmed b. Abdilbâki b. Mansûr el-Bağdâdi (489/1096)³
51. Ebu'l-Fadl, Muhammed b. Nâsır es-Selâmî (550/1155)⁴
52. Ebu Sa'd, Abdül kerim b. Muhammed b. Mansûr et-Temîmî es-Semânî (562/1166) "Edebü'l-implâ ve'l-istimplâ"⁵
53. Ebu'l-Kâsım, Ali (b. Hasan b. Hibetillâh) ed-Dimeşkî (571/1176) "Emâli İbn Asâkir fi'l-hadis"⁶
54. Ebu'l Hüseyin veya Ebul Hayr (Radiyyüddin) Ahmed b. İsmâil b. Yusuf b. Muhammed b. Abbâs el-Kazvîni (590/1195)⁷
55. Ebû Abdillâh, Hasan b. Ahmed el-İmam.H.7. asırda yaşamıştır. "Emâliz-Za'ferânî fi'l-hadîs"⁸
56. Ebu'l Kâsım, Abdülkerîr b. Muhammed b. Abdilkerim b. Fadl b. Hasan el-Kazvîni er-Râfiî (623/1226) "el-Emâlî's-Şârihatü alâ müfredâti'l-Fâtiha"⁹
57. Ebu Amr, Osman b. Abdirrahman eş-Şehrezorî, İbn Salâh (643/1245)¹⁰

1. el-Kettânî, a.g.e., s. 131.

2. Katip Çelebi, Keşf. 1,164

3. el-Kettânî, a.g.e., s. 131.

4. a.g.e., s. 131; Katip Çelebi, Keşf. 1,163.

5. a.g.e., 1,

6. a.g.e., 1,162.

7. el-Kettânî, a.g.e., s. 131, 132.

8. Katip Çelebi, Keşf, 1,164.

9. a.g.e., 1,164; Taşköprü zade, Mevzûâtül-ulûm, s.828; el-Kettânî, a.g.e., s. 131.

10. el-Kettânî, a.g.e., s. 132.

58. Zekiyyüddin Abdülazım b. Abdil-Kavî el-Münzirî (656/1258) "Emâlî'l-Münzirî fi'l-hadîs"¹.

59. Abdurrahman b. el-Hüseyn (el-Irâkî) el-Eserî (806/1402)².

60. Ebû Zür'a, Ahmed b. Abdirrahim Irâkî (826/1423) "Emâlî Veliyyüddin"³.

61. Şihâbuddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Hacer el-Kinânî, el-Askalânî, Mısırî, (852/1449) "Emâlîl-ezkâr" ve "Emâlî İbn Hacer el-Muhracetü alâ muhtasaribni Hâcib el-Asîli"⁴.

62. Şemsüddin, Muhammed b. Abdirrahman b. Muhammed Ebi Bekr es-Sehâvî el-Mısırî (902/1496) "Emâlî'l-mutlaka"⁵.

63. Celâüddin Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî (911/1505) "el-Emâlî alâ dürretil-fâhireti fi kesfi ulûmil-âhireti li'l-Gazâlî"⁶.

64. Cemâleddin b. Yusuf b. Hasan "Emâlî İbn Abdilhâdî"⁷.

65. Ebu Bekr, Muhammed b. Abdî'l-Bâkî. "Emâlî'l-Kâdî el-Maristânî fi'l-hadis".

66. Ebu Osman, İsmâil b. Muhammed b. Ahmed el-İsfehânî "Emâlî Ebî Osman".

67. Ebu Saïd. "Emâlî'n-Nakkaş fi'l-hadîs

68. Mazharüssünne. "Emâlî Mazharüssünne"⁸.

1. Katip Çelebi, Keşf. 1,165.

2. el-Kettânî, a.g.e., s. 132,133.

3. a.g.e., s. 133; Katip Çelebi, Keşf. 1,166.

4. el-Kattânî, a.g.e., s. 133.

5. Bağdâdî, İzâhül meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfiz-zunun,1,

6. el-Kettânî, a.g.e., s. 133.

7. Bağdâdî, a.g.e., 1,

8. Katip Çelebi, Keşf. 1,162, 163, 165, 166. Yukarıdaki

dört eser için bu sayfalara bk.

j) Meclis ve mücaleset tabirleriyle imla yazanlar ve eserleri

1. Ebu'l Ferrec, Muhammed b. Ahmed b. el-Ğürî (239/853) "Meclis".¹
2. Ebu'l Kasım, Ali b. Muhammed el-Basrî el-Fesevî.
H. 3. asrın sonlarında yaşamıştır. "Meclis min emâli Ebi'l-Kasım".²
3. Ahmed b. Mervan ed-Dineverî el-Mâlikî (310/923) "el-Mücalese".³
4. Ebu'l Abbas, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Ebi Saîd el-Bezzâz ed-Dûrî (335/946) "Meclis"/
5. Ebu Muhammed; el-Hasan b. Ahmed b. Muhammed b. el-Hasan el-Mahledi (389/999) "Selâsü mecalis min emâli veya "el-mecalis fi'l-hadîs".
6. Ebu Bekr, Muhammed b. Ahmed el-Eruzzî (?) "Meclis".⁴
7. Ebu Tâhir, Muhammed b. Abdîrrahman b. el-Abbas el-Muhallîs, (393/1003) "Mecâlis".⁵
8. Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Sahr el-Ezdî (430/1048) "el-Mecâlis".⁶
9. Ebu'l Hasan, Ali b. Ömer b. Muhammed el-Harbî, el-Bağdâdî (442/1050) "Mecâlis fi'l-hadîs".⁷
10. Mahledî ve Bülkînî (868/1463) "el-Mecâlis fi'l-hadîs".⁸

1. Sezgin, a.g.e., 1,164.

2. a.g.e., 1,261.

3. Katip Çelebi, keşf. 2,1590,1591.

4. Bu üç eser için bk. Sezgin, a.g.e., 1,295, 349, 530.

5. el-Kettânî, a.g.e., s. 131; Katip Çelebi, Keşf.1,163; Sezgin, a.g.e., 1,352.

6. Sezgin a.g.e., 1,387.

7. a.g.e., 1,391; Kehhâle, Mu'cemü'l-müellifin, 7,160.

8. Katip Çelebi, Keşf.2,1591.

11. Şihâbüddin Ahmed b. Hicâzî el-Feşenî eş-Şâfiî
"el-Mecâlisü's seniyyetü fi'l kelâm alâ erbaîn en-Neveviyye"¹
12. Müellifi belli değildir. "Mecâlisü'l-ebrâr ve mesâli-
kül-ehyâr"²

1. Katip çelebi, Keşf. 2,1591.

2. a.g.e., 2,1590.

I. BÖLÜM

MÜELLİFİN HAYATI

HASAN B. ALİ B. AFFÂN EL-ÂMİRİ

(270/883)

a) Nesebi:

Ebû Muhammed. el-Hasan b. Alî b. Affân el-Âmirî el-Kûfî. Âmir b. Lüey kabilesine mensubdur.

b) Doğumu:

Kûfe'de doğmuştur.¹ Kaynaklarda hangi tarihte doğduğu bildirilmemekle beraber hicri 199 da vefat eden Abdullah b. Numeyr el-Hârifî'den hadis aldığına göre o sıralarda tahminen 8-10 yaşlarında olabileceği düşünülürse h. 180 de biten tâbiûn devrine yetişememiş ancak tebeuttâbiîn devri imamlarıyla görüşebilmiştir.

c) Yaşadığı Muhit:

İbni Affân el-Âmirî, h.2. asrın ilk yarısında 3,5. asra kadar önemli ilim merkezlerinden biri olan Kûfe'de yetişmiştir. Bu 3,5 asırda Kûfede ilmin her dalında büyük faaliyetler gösterilmiştir. Mezhep sahibi imam Ebû Hanife gibi kimseler yetişen Kûfede fıkıh, hadis, tarih, arap dili grameri ve daha bir çok sahalarda otoriter kimseler yetişmiştir.

Hocalarının da Kûfeli olması hasebiyle İbn Affân el-Âmirî hadis öğrenimini Kûfede yapmıştır. Ayrıca başka beldelelere bu ilim için seyahatler yapmamıştır.²

1. İbn Hacer, Tehzibüt-tehzib, 2, 301; İbnü'l-İmâd, Şezerâtü'z-zeheb, 2, 158.

2. İ.A. Kûfe md, 6, 966.

d) Hocaları:

1. Ebû Hişâm, Abdullah b. Nümejr el-Hârifî el Kûfî (199/814):

Meşhur hadisçilerden olup Hişâm b. Urve ve tabakasından hadîs nakletmiştir.

İbn Mâîn ve diğer hadis kritikçileri onu sika saymışlardır. Seksen küsür sene yaşamıştır.¹

2. Yahya b. Âdem el-Kûfî (203/818):²

Sika ve hâfız bir muhaddistir. Yunus b. Ebî İshâk, Nasr b. Huleyfe'den hadis dinlemiştir.

Kuran üzerine çalışmalarıyla meşhur olan Yahya b. Âdem, bu ilmi Ebû Bekr b. İyâş'dan öğrenmiştir. Fıkıh sahasında da otoriter olup "Kitabül-harâç" isimli bir eser yazmıştır.³

3. Ebu'l-Hüseyn, Zeyd b. Habbâb (203/818):³

Mâlik b. Muğaffel ve pek çok kimseden hadis dinledi. Hadis öğrenmek için Irak, Horasan, Mısır, Şam gibi ilim merkezlerine seyahatler yaptı.

İbn Medeni ve İbn Maîn, sika; Ebu Hâtim, sadûk olduğunu söylerler.

4. İmrân b. Uyeyne el-Hilâlî:

Süfyan b. Uyeyne'nin kardeşidir.

Ebu Maîn, salihül hadis; Ebû Zür'a hadisi zayıftır, der. Ebû Hâtim ise, İmrânın, hadiste huccet olamayacağını söyler.⁴

1. İbnnü'l-İmâd, Şezerât, 1,357.

2. a.g.e., 2,8.

3. a.g.e., 2,6: Zehebî, Mizânü'l-i'tidâl, 2,100.

4. Zehebi, a.g.e., 3,240.

5. Ca'fer b. Avn b. Cafer b. Amr b. Haris el-Mahzûmî E-bu Avn el-Kûfi el-Umerî (206/821)

A'meş, Hişâm b. Urve, Yahyâ b. Saïd el-Mesûdî, Ebû Umeys gibi şahıslardan hadis nakletmiştir.

Kendisinden Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhûye, Abd b. Humeyd, Ebû Hayseme ve Hasan b. Ali b. Affân hadis öğrenmiş ve rivâyet etmişlerdir.

Hakkında İbn Maîn İbn Hibban sikadır derler. Ebu Hâtim ise, sadûk olarak mütâlaa eder.

97. yıl yaşamıştır.¹

6. Muhâdır b. el-Müverri'el-Kûfi (206/821):

Asım el-Ahvel ve tabakasından hadis rivâyet etmiştir.

Ebu Zûr'a ya göresadûktur. Ebu Hâtim'e göre kavî değildir. Ahmed, Muhâdır b. el-Müverri'i hadisçi saymadığı gibi çok gafil olduğunu da söyler.²

7. Ebu Üsâme:

Hayatı hakkında bilgi bulunamamıştır.

8. Muâviye b. Hişâm:

Hayatı hakkında bilgi bulunamamıştır.

e) Talebeleri:

1. İbn Mâce (273/882).

2. Ebû Hâmid el-Ahmesî.

3. İbn Ebî Hâtim.

4. es-Serrâc.

5. Muhammed b. Münzir.

6. İsmâil es-Sığâr

1. İbn Hacer, Tehzîb, 2, 301.

2. İbnü'l İmâd, Şezerât, 2, 15.

7. Ali b. Muhammed b. ez-Zübeyr el-Kureşî el-Küfî (348/959)

8. Ebu Dâvûd (275/888). Kitabü'l-hâtem de rivayet etmiştir. (bk. Ebû Davût, 33, Hatem)¹

f) Hadis ilmindeki yeri:

Eseri yazma olarak günümüze kadar ulaşan İbn Affân el-Amirî'nin hadis rivayeti hususundaki titizliği, hocalarının güvenilirliği ve kendisi hakkında söz söyleyen hadis ricâli tenkitçilerinin ifadeleriyle sabittir. İbn Affân, zayıf ravi-lerden hadis almamıştır. Hakkında hiçbir hadis ricâli tenkitçisi "zayıf", "hadisi kabul edilmez", "hafızası zayıf" gibi cerh ve ta'n ifade eden tabirler kullanmamışlardır. Aksine onun sika ve sadûk olduğunda ittifak etmişlerdir.

Dârekutni, mesleme b. Kâsım, İbn Hibbân gibi zevat onu sika (güvenilir) bir hadisci olarak görmüşlerdir. İbn Ebi Hâtim de sadûk olduğu görüşündedir.²

g) Eserleri:

Elimizdeki bu tahricini yaptığımız "el-Emâlî ve'l-kirâat"ından başka bir eserinin varlığından biyografik kitaplar bize söz etmemektedirler.

h) Ölümü:

270/883 tarihinde Kûfe'de Safer veya Ramazan ayında³ vefat etmiştir.⁴

1. İbn Hacer, Tehzîb, 2,301.

2. a.g.e., 2,302.

3. Zehebi, Tezkiretü'l-huffâz, 2,573.

4. İbn Hacer, Tehzib, 2,302; İbn Ebi Hâtim, el-Cerh ve't-ta'dîl, 1,22.

II. BÖLÜM

el-EMÂLİ ve'l KIRAA

a) Emâli Türü Eserlerin Özellikleri:

İlim tarihinde hadiste olduğu gibi fıkıh, kelâm, nahiv ve daha birçok sahâlarda emâlî meydana getirilmiştir. Bu çeşitli dallardaki emâlîlerin uzunca bir listesini Kâtip Çelebî Keşfu'z-zunûn adlı eserinde vermiştir.

Üzerinde çalıştığımız hadiste imlâ konusunda ise pek çok eser verildiğini "emâlî türü eserler" bölümünde gösterdik. Bu eserler muhteva ve hacim itibâriyle birbirlerinden ayrı özelliklere sâhiptir. Ta asr-i saâdetten beri tatbik edilegelen ve h. 3. asrın başlarından h.10. asra kadar yüzlerce beldede, binlerce imlâ meclisinde meydana getirilen bu eserler elbetteki farklılık arzedecektir.

İmlâ türü eserlerde hadisler genellikle senedleriyle beraber zikredilmiştir.

İmlâ işini meslek hâline getirip, cildlerce eser veren, yazdığı imlâlar 40 deve yükünü bulan kimseler vardır. Bunlar arasında kırk yıl seyâhat edip yazdığı imlâlar kırk deve yükü olan Abdullah b. Mende, sâdece Sevrî'den 10.000 hadis yazdığını imlâlar yazdığını söyleyen Halef b. Temim gibi kimseler vardır.

İmlâ türü eserleri şöylece sınıflandırabiliriz:

1. Hadislerin alfâbetik sıraya göre imlâ edilmesi:

Ebû Ishâk ez-Zeccâcî (339/950)'nın imlâsı.

2. Belli konularda yazılan imlâ'lar:

Duâ ve zikrin fazilet ve âdabından bahseden hadisleri muhtevî İbn Hacer'in "Emâlî'l-ekâr"

İbâdet, muâmelât hukûku ile ilgili fikhî hadislerin anlatıldığı imlâlar.

Amellerin fazîletinden bahseden, terğib hadislerini içine alan imlâlar.

3. Yazılmış bir eser üzerinde hadislerin tahrici ve şerhi gibi hususlar da meydana getirilmiş imlâlar.

Ğazzâlî'nin Dürretü'l fâhire fî keşfi ulûmi'l-âhire'sine Suyûtinin yazdığı emâlî.

İbn Haçib el-Asîlinin Muhtasarına. İbn Hacerin yazdığı eser bu tür imlânın örnekleridir.

Şihâbuddin Ahmed b. Hicâzî el-Feşenî'nin h.878 de Nevevi'nin kırk hadisi üzerine meclis akdedip yazdığı el-Mecâlisü's-seniyye fi'l-keîâm alâ erba'în er-Neveviyye'si bu tür içerisinde mütâlaa edilebilir.

4. Ayrıca imlâ usûl ve âdabından bahseden bir türü daha vardır.

es-Sem'ânî'nin Edebü'l-implâ ve'l istimplâ'sı . es-Sem'ânî bu eserini 80 i aşkın beldeyi dolaşarak katıldığı imlâ meclislerinden görüp öğrendikleriyle meydana getirmiştir.¹

b) el-Emâlî've'l-Kıraat'ın bu eserler arasındaki yeri:

Elimizde bulunan bu eser h.3. asırda yazılmıştır. Daha sonraki asırlarda hem istinsah edilmiş hemde kalabalık cemaatlere okunmuştur.

Eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm;

Kıraat: 1-27 hadisler bu bölümdedir. Bu bölümün sonunda "Âhirü'l-kıraat ve evvelü'l-implâ denilmektedir.

İkinci bölüm el-emâlî: Bu bölümde ise 28-42 arasındaki hadisler vardır.

Hadisler İbâdet, Muâmelât ve diğer orijinal konularla ilgilidir:

İbâdetle ilgili olan hadisler:

Namazda tekbir, namazda teşehhüd ve âdâbı, sabah ve yatsı namazında kıraat, cem'a namazı, hac, arafatta namazları cem'e, hac ve umrede gusûl, hacda avlanma, av etini satın alıp yeme,

¹.Aydınlı, Abdullah, İmlâ Usûlü (tanıtma yazısı) İslami İ.D.sy.5,s.176

duâda ellerin keyfiyeti, hacda mest giyme, ramazanın ehemmiyeti, zekat, keffâret gibi konular işlenmiştir.

Muâmelâtla ilgili olan hadisler:

Köle ve cariyenin hürriyete kavuşturulması, hürriyete kavuşan cariye ile evlenme, diyet, selem, himayesinde bulundurduğu yetimin malını yeme, henüz mevcut olmayan yemeği satma, velâ, alış veriş ve ribâ gibi konular işlenmiştir.

Diğer konulardaki hadisler:

Kıyâfet, Peygamber (a.s.)'e salât ve selâm, müslümanların arasına sızan casusu öldürme, anne ve babaya iylikte bulunma, gözüne uyku girmeyen kimseler için duâ ve niyetle ilgili hadislerden bahsedilmiştir.

el-Emâlideki hadisler senetleriyle beraber verilmiştir. Senedlerdeki ravileri incelediğimizde hepsinin sikâ olduklarını gördük. Ve bu hadislerin herbiri muteber hadis kitaplarında yer almıştır.

Eserin baş ve son tarafında h.9. asra kadar silsile halinde gelen semâ kaydı vardır.

Hadislerden birkısmı merfu, diğer birkısmı da sahâbe ictihad ve fiilleri olmak üzere mevkûftur.

c) el-Emâlî'nin Nüshaları:

Biri Türkiye'de diğer üçü Kahire'de bulunmak üzere dört nüshası vardır.

1) Süleymaniye Nüshası: Bu nüsha, İstanbul'da Süleymaniye kütüphanesinde Şehid Alî Paşa bölümü 546/6 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Nüsha 88a-92b varakları arasında 5 varak halinde olup sahife ölçüsü 180/140 mm, yazı ölçüsü 160-100 mm dir. Yazı, bozuk bir nesih hattı ile yazılmıştır. Çoğu harfleri noktasızdır. Hadisler satır başından değil, cümlelerin akışına göre sahifenin değişik yerlerinden başlamaktadır. Yazısı harekesizdir. Bu nüshada sema ve is-

tinsah kaydı hadis metinlerinin başında ve sonunda (vr.88a, vr.92b) vardır. Eserde geçen başlıklar siyah is mürekkebiyle yazılmıştır. Eserde yer yer yanlış veya bozuk yazılmış kelimelerin tashihi yapılmıştır. H.8.asırda istinsah edilmiştir. Cildi mikleb ve şemsesiz olup kahverengi ve meşindendir. Aynı cilt içerisinde birçok hadis cüzü de bulunmaktadır.

2) Kahirede el-Ma'hedü'l-Mahtûtâ'da (yazmalar Enstitüsü) bulunan nüshası. Mısırda bulunan nüshaları getirmek üzere temasa geçtiğim İslam Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi yetkililerinin bizzat Mısır'a gidip yukarıda ismi geçen Enstitüdeki nüshanın, Süleymaniye Kütüphanesi Şehi'd Alî Paşa bölümündeki nüshanın mikrofilm olduğunu söylemişlerdir. Bu meyanda Mısır Kütüphanelerinin yazma eserler konusundaki titizliği sebebiyle diğer nüshaları da getirtmek mümkün olmadığını söylemek isterim.

3) Kahirede Darü'l-kütüpte bulunan nüshası: 1/107 no'da kayıtlıdır.

4) Kahirede yine aynı kütüphanede 1/214 no'da kayıtlı başka bir nüsha.

d) Hadislerin Tahrici:¹

1. Bu hadis bulunamamıştır.
2. Bu hadis bulunamamıştır.
3. Buhârî, Enbiyâ 8; İsti'zân 51; Müslim, Fedâil 151; Muvatta; sıfatü'n-Nebî 4; Ahmed b. Hanbel, 2,322, 418,435; el-Aclûnî, Keşfü'l-hafâ; 1,313
4. Muvatta; Hacc 81.
5. Benzer metinler için bk. Muvatta; Talâk 86; Dârimî, Talâk 11
6. Muvatta, Nüzûr 7.
7. Bu hadis bulunamamıştır.
8. Benzer metin için bk. Muvatta; Sifatü'n-Nebî 33.
9. Son cümle eksik metin için bk. Nesâî, iftitâh 185.
10. Benzer metinler için bk. Buhârî, Şûrb 2; Hiyele 5; Ebû Dâvûd, Büyü' 60; Tirmizî Büyü' 44; İbn Mâce, Rühüm 19; Muvatta; Akdiye 29, Ahmed b. Hanbel, II, 244, 273, 309, 360, 482, 494, 500, 506; Müslim, Mûsâkât 37, 38.
11. Müslim, Mesacid 161; Tirmizî, Cum'a 25 ; İbn Mâce, İ-kâmet 91; Muvatta; Cum'a 12.
12. Bu hadis bulunamamıştır.
13. Benzeri için bk. Muvatta; Hacc 146; Dârimî Menâsik.
14. Benzer metin için bk. Muvatta; Hacc 6.
15. Bu hadis bulunamamıştır.
16. Benzeri metin için bk. el-Heysemî, Mecme'uz zevâid, II, 250.
17. Muvatta, Hacc 134.
18. Bu hadis bulunamamıştır.
19. Benzer metin için bk. Muvatta; Salâtü'l-leyl 30 ; Dârimî, salât 148.
20. Dârimî, Tahâret 130; Benzer metinler için bk. Buhârî, Cum'a 15; Müslim, Cum'a 6.

1. Her numara el-Emâlî'deki hadis numaralarına tekabül eder.

21. Bu hadis bulunamamıştır.
22. Benzer metinler için bk. Buhârî, Mükâteb 50 ; Müslim, İtk 5, 6, 8, 10, 12, 14, 15; Ebû Dâvûd, Itâk 2; Muvatta; Hk 19.
23. Bu hadis bulunamamıştır.
24. İbn Hacer, el-İsâbe I, 368.
25. Benzer metin için bk. Muvatta; Bey', 28.
26. Buhârî tıpkı ve benzer metinler için bk. Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1; İtk 6, Menâkıbül ensâr 45, Talâk 11, İmân 23, Hiyel 1; Müslim, İmâret 155; Ebû Dâvûd, Talâk 11; Nesâî, Tahâret 59; Talâk 24, İman 19; İbn Mâce, Zühd 26.
27. Bu hadis bulunamamıştır.
28. Buhârî, Ferâid 21, Hk 49; Müslim, İtk 16; Ebû Dâvûd, Ferâid 14; Tirmizî, Büyû', 20, Velâ' 2; Nesâî, Büyû' 36, Ferâid 53; Muvatta', İtk 20; Ahmed b. Hanbel II, 9, 79, 107.
29. Bk. 28. hadisin kaynakları.
30. Benzer metinler için bk. Buhârî, Libas 37; Müslim, Hacc 1; Tirmizî, Hacc 19; Nesâî, Hacc 52, 53, 55, 57, 59, 61, 63, Zînet, 8, 9; Muvatta, Hacc 9.
31. Bu hadisin benzeri için bk. Buhârî, Zebâih 6; Müslim, Müsâkât 51, 60; Tirmizî, Sayd 17; Nesâî, Sayd 12, 13, 24; Dârimî, sayd 2; Muvatta', İsti'zân 13; Ahmed b. Hanbel, II, 4, 8, 27, 47, 55, 66, 101, 113, 147, 156.
32. Benzer metinler için bk. Buhârî, Teheccüd 28; Müslim, Müsâfirîn 92, 93; Muvatta', Salâtü'l-leyl 30.
33. Benzer metinler için bk. Buhari, Cihâd 173; Ebû Dâvûd, Cihâd 100; Ahmed b. Hanbel IV, 49, 50.
34. Hadisin benzêri için bk. el-Heysemî, Mecmeu'z-zevâide, V, 166.
35. Hadisin benzeri için bk. Tirmizi, Mevâkît 56; Dârimî, Salât 61; Ahmed b. Hanbel, IV, 228.
36. Dârimî, Ferâid 1.

37. Dârimî, Sayd 5 ; Benzer metin için bk, el-Heysemî, Mecme'üz-zevâid III, 39'.
38. Bu hadisin benzeri için bk. Ebû Dâvud , Nikâh 6; Dârimî , Nikâh 45 ; el-Heysemî, Mecme'uz-zevâid, III, 282.
39. Benzer metinler için bk, Ebû Dâvûd, Vitr 26; Müslim, Birr 9, 10; Buharî, Edebül-Müfred s. 168 (Hadisi Ebû Hüreyre rivayet etmiştir.); Cabir b. Semüre tarikiye bk. el-Heysemî, Mecme'üz-zevâid, VIII, 139.
- 40 Bu hadis bulunamamıştır.
41. Bu hadis bulunamamıştır.
42. Tirmizî, Deavât 96.

K A R M A İ N D E K S

- el-Abdî, 14
 Abd b. Humeyd, 22
 Abdullah Aydınlı, 5, 25
 Abdullah b. Mende, 6, 24
 Abdullah b. Numeyr, 20
 Abdurrezzâk b. Hemmâm, 12
 Âdâbü'l-Muhaddis, 4
 Âdâbü talîbil hadis, 4
 Ahmet b. Hanbel, 22
 el-Ahmesî, 22
 Hz. Alî, 9
 el-Âllaf, 13
 A'meş, 21
 Arz metodu, 10
 Asım el-Ahşel, 22
 el-Attâr, 12
 el-Bağandî, 12
 el-Bağdâdî, 12, 13, 16
 Bağdât, 5
 el-Bahilî, 5
 el-Bâisü'l-hasis, 4, 6
 Basra, 6
 Buhârî, 5
 el-Bünânî, 15
 el-Cerh ve tadîl, 23
 el-Cürcânî, 14
 ed-Dabî, 14
 Dârekutni, 23
 Darü'l-kütüp, 27
 Diyet, 26
 Dürretü'l-fahire, 25
 Ebû Abdullah el-Hazerî, 6
 Ebû Bekr Ahmed el-Hîri, 6
 Ebû'l-Hasan İbn Rizkaveyh, 5-6
 Ebu Dâvût, 23
 Ebu'l-fadl b. Yusuf, 7
 Ebu'l-feth b. Ebi'l-fevâris, 5
 Ebû Hanife, 20
 Ebû Bekr b. İyâş, 21
 Ebû Hâtim, 21, 22
 Ebû Huseyme, 22
 Ebu'l-Hüseyn, 21
 Ebu'l-Kasım el-Hurfî, 5
 Ebû Nuaym, 6
 Ebû Tahir İbn Seleme, 6
 Ebû Ümeys, 22
 Ebu Üsâme, 22
 Ebu Zür'a, 6, 21, 22
 Edebül-İmlâ ve'l-İstimplâ, 4, 6
 Emâlî, 12, 13, 14, 15, 24, 26
 Emâlî Ebi Arûbe, 12
 Emâlîl-ezkâr, 24
 el-Emâlî fi âsâri's Sahabe, 12
 el-Emâlî ve'l-Kırâat, 12, 23, 25
 el-Enbârî, 12, 14
 Etbauttâbiîn, 5
 Fakih, 24
 Fikhî hadisler, 8-24
 Firebrî, 12
 el-Firyâbî, 4, 7
 Fûrek b. Mûsa, 14
 Hadis İstılahları, 4

- Hadis meclisleri, 4
 Hadis usûlü, 4
 el-Hakim es-Sülemî, 6
 Halef b. Temim, 24
 Harîs el-Mahzûmî, 22
 El-Harrani, 12
 el-Hârifî, 20, 21
 Harûn' er-Reş'id, 7
 el-Hârisel-Ezdî, 12
 Hasan b. Alî b. Affân, 12, 20, 22, 23
 el-Hâşimi, 12
 Horasan, 21
 Hemezân, 6
 Hibâbetü'l-Bezzar, 14
 Hişâm b. Urve, 21
 el-Hüseyn es-Sinci, 6
 Irak, 21
 İbn Abbas 5
 İbn Bişrân, 5
 İbn Cûreyc, 5
 İbn Ebî Hâtim, 22, 23
 İbn Gassân, 6
 İbn Hacer el-Askalânî, 6, 12, 23, 24, 25
 İbn Hâcib, 25
 İbn Hibban, 22
 İbnü'l-İmâd, 20, 21, 22
 İbn Mâce, 22
 İbn Mâîn, 21, 22
 İbnü'l-Mânzûr, 4
 İbn Medeni, 21
 İbn Ömer, 5
 İbnü'l-Salâh, 4, 6
 İbrahim b. Abdîrrahman, 12
 İmlâ, 4, 5
 İmlâ Metodu, 4, 5
 İmlâ usûlü, 5
 İmrân, el-Hilali, 21
 İsbehân, 6
 İsferâyinî, 6
 İshâk b. Râhûye, 22
 İsmâil es-Sağâr, 22
 İsrâiliyât, 8
 İstimlâ, 4
 İstinsâh, 11
 el-İstirâbâdî, 14
 İzâhü'l-meknûn, 12, 13, 16
 Lisânü'l-arab
 el-Kaffâl, 6
 Kahire, 26, 27
 Katip Çelebi, 12, 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 19, 24
 Kâtibü İbn Hinzâbe, 14
 el-Kazvînî, 13
 el-Kecci, 5, 7
 Kâtibü İbn Hinzâbe, 14
 Kehhâle, 12, 18
 Kelâm, 24
 Keşfüzûnun, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,
 24.
 el-Kettânî, 7, 13, 14, 15, 16, 17, 18.
 el-Kevkebî, 15
 el-Keyyâî, 13
 Kitabül'l-hâtem, 23
 Kitabül harâç, 21
 el-Kummî eş-sîî, 13
 Kûnye, 10
 el-Ma'hedü'l-Mahtûta, 27
 Mâlik b. Muğafet, 21
 el-Mansûr, 7
 Mecâlisü'l-ebrâr, 19

- el-Mecâlisü's-seniyye, 25
 el-Mehâmili, 12
 el-Me'mun, 7
 Mesleme b. Kasım, 23
 Merv, 6
 el-Mettûsî, 6
 Mevzûâtü'l-ulûm, 17
 el-Meyâncî, 13
 Mısır, 21
 Mısır Kütüphaneleri, 27
 Mîzânü'l-i'-tidâl, 21,12,13
 Muâmelât, 8,25,26
 Muâviye b. Hişâm,22
 el-Muhâddisü'l-fâsıl 4,7.
 Muhammed b. Münzir, 22
 Muhâdir b. el-Müverri, 22
 Mukaddime, 4
 el Mutarriz, 12
 Mûcemü'l-müellifîn, 12,18
 el-Müeddib, 15
 Mûmlî, 4
 Münîr, 15
 Müstehâb, 7
 Müstemlî, 4
 Nafi, 5
 Nahiv, 24
 Nasr b. Huleyfe, 21
 Nisabûr, 6
 en-Nisâburî, 14
 Ömer b. Abdi'l-azîz, 7
 Rânehürmüzi, 4,7
 Ravî, 26
 er-Rezzâz, 13
 Okiç, M.Tayyip 3,9
 Ribâ, 26
 er-Risâletü'l-Müstatrafe,7,13
 Saïd b.Cübeyr, 5
 Salât, 8
 Salihü'hadis, 21
 Salvele, 9
 Selem, 26
 es-Semânî, 4,6,25
 es-Semmâk, 13
 es-Serrâc, 6, 22
 Sevrî, 24
 Sezgin, F. 12,13,14,15,18.
 Sıka, 21
 Sıka ravileri, 8
 Süfyan b. Uyeyne, 21
 Süleymaniye Kütüphanesi,26,27
 Süleymaniye nüshası, 26
 es-Suyûtî, 5,6
 eş-Şâfiî, 19 Şakir Muhammed, 4,6
 Şam, 21
 Şehî'd Alî Paşa, 26,27
 Şihâbuddin el-Hicâzî, 25
 e'-Şirneh şîrî, 6
 Şube İbnül-Haccâc, 5
 Tâbiûn, 5
 Tahammülü'lhadis babları, 4
 Talat Koçyiğit, 4
 Talip, 7,10
 Tarihü't-türâsi'l-arabî, 12
 Takköprü zâde, 17
 Tebeuttâbiîn, 20
 Tedrîb, 5
 Tehzîbü't-tehzîb,12,20,22,23
 Tergib, 24

et-Teymî, 5
 Tezkiratü'l-huffâz, 12,23
 Vahiy katipleri, 5
 Vâsile b. Eskâ, 5
 Vekî'ibnü'l-Cerrâh, 5
 Yunus b. Ebî İshâk, 21
 Yahya b. Âdem, 21
 Yahya b. Saîd,22

Yezîd b. Hârûn, 5
 ez-Zeccâcî, 13, 24
 Zehebî, 12,21,23
 Zeyd. b. Habbâb, 21
 Ziyâd el-Kattân, 13
 ez-Ziyâdî, 6
 ez-Zübeyr, 23
 Zühd, 8

Handwritten text in Arabic script, likely a medical or scientific treatise, covering the right page of the manuscript.

Handwritten marginal notes in Arabic script on the right side of the page.

Handwritten marginal notes in Arabic script on the right side of the page.

السرور والاعلاج في كفاك

Handwritten text in Arabic script, likely a medical or scientific treatise, covering the left page of the manuscript.

Handwritten text in Arabic script, likely a medical or scientific treatise, covering the bottom section of the left page.

Handwritten text in Arabic script, likely a medical or scientific treatise, covering the left margin of the page.

الإمامي و القراءاة لابن عفان قرأه محمد المظفرى و سمعه ولده أحمد

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم

أخبرنا المسندة بقية الرواة أم الفضل هاجرأيدة الشيخ المحدث عرف الدين
محمد بن محمد بن أبي بكر القنسى سماعا عليها في سنة أربع و ستين و ثمانمائة
و الشيخ المالح المسند أبو الخير محمد بن عمر بن عمر بن حسن الرضائي سماعا
عليه قال أنا العلامة برهان الدين أبو اسحق إبراهيم بن أحمد بن عبد الواحد
الثامى سماعا أنا أبو العباس أحمد بن أبي طالب بن أبي النعم المالحى الحجار
أنا أبو النجاشي عبد الله بن عمر بن علي بن زيد اللتى أنا الشيخ أبو الفتح
عمرو بن محمد بن عفيف قراءة عليه و أنا سمع في يوم الاثنين ثامن عشر شهر
رمضان المعظم سنة احدى و خمسين و خمسمائة أنا أبو عبد الله الحسين بن محمد
بن الحسين بن عبيدالله المعروف بابن السراج و أبو غالب محمد بن محمد بن
عبيد الله العطار قراءة عليهما قال أنا أبو علي الحسن بن أحمد بن إبراهيم
بن الحسين بن محمد بن غاذان قراءة عليه فأقر به يوم التاسع عشر من ذي الحجة
سنة اثنين و عشرين و أربعمائة و من كتابه نسخته قال أخبرنا أبو الحسن علي بن
محمد بن الزبير القرشي الكوفي قراءة عليه يوم السبت في طابى الحرآء في
النصف من صفر سنة سبع و أربعين و ثلاثمائة قال أنا أبو محمد الحسن بن علي
بن عفان العامرى سنة خمس و ستين و مائتين .

١ - قال أنا جعفر بن عون العمري أنا يحيى بن سعيد عن سعيد بن المسيب قال : اذا اعتق الرجل وليدته فله ان يطأها و يستخدمها و ينكحها و ليس له ان يبيعها أو يهبها و ولدها بمنزلتها .

٢ - اخبرنا علي بن محمد أنا الحسن بن علي قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن سعيد عن سعيد بن المسيب قال : قضى عمر بن الخطاب رضى الله عنه في الأصابع في الإبهام بثلاثة عشر و في التي يليها باثنتي عشر و الوسطى بعشرة و في التي يليها بتسع و في الخنصر بست حتى وجد كتابه عليه السلام عند آل عمرو بن حرام يذكرون انه من رسول الله صلى الله عليه و سلم ثمانية - و فيما هنالك من الأصابع عشر عشر " .

٣ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن بن علي قال ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى بن سعيد عن سعيد بن المسيب عن ابي هريرة قال : اختتن ابراهيم عليه السلام خليل الله عز و جل و هو ابن عشرين و مائة سنة بالقدوم ثم عاش بعد ذلك ثمانين سنة " - قال سعيد : و كان ابراهيم عليه السلام اول من اختتن و اول من رأى الشيب " قال فقال : ما هذا يا ربي قال " فقبل له وقار " قال : رب زدني وقارا و اول من اضاف الضيف و اول من قص أظافيره و اول من حز عاربه و اول من استحد .

٤ - حدثنا علي قال ثنا الحسن بن علي ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى ابن سعيد عن سعيد بن المسيب قال سمعت ابا هريرة قال أقبلت من البحرين حتى اذا كنت بالريذة سألتني اناس من اهل العراق و هم محرمون عن صيد وجدوه على الماء مادوه فسألوني عن اعترائهم و اكله قال فأمرتهم ان يشتروه و أن يأكلوه . قال ثم قدمت المدينة فكأنه وقع في نفسي شك فذكرت ذلك لأمير المؤمنين عمر رضى الله عنه قال : فقال " وما امرتهم ؟ قال " قلت امرتهم أن يشتروه و أن يأكلوه قال " لو امرتهم بغير ذلك لغطت و فعلت قال فكأنه تواعده .

٥ - اخبرنا علي بن محمد قال ثنا الحسن بن علي قال ثنا جعفر بن عون قال انا يحيى بن سعيد عن سليمان بن يسار اخبرني ابو سلمة قال كنت مع ابي هريرة و ابن عباس في امرأة توفى عنها زوجها و هي حامل فلم تلبث بعد ولادته الا قليلا حتى وضعت فقال ابن عباس: "تعتد آخر الأجلين" فقال ابو سلمة " - اذا وضعت ما في بطنها فقد حلت و انقضت عدتها" قال ابو هريرة " فاني أقول كما قال ابن اخي " قال فبعثنا كريبا مولى ابن عباس الى ام سلمة فسألها عن ذلك فجائنا من عندها قال: توفى زوج سبيعة الأسلمية و هي حامل فلما وضعت ما في بطنها ذكرت ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم فأمرها أن تتزوج .

٦ - اخبرنا علي بن محمد ثنا الحسن بن علي ثنا جعفر بن عون أنا يحيى بن سعيد قال سمعت القاسم قال جاءت امرأة الى ابن عباس فقالت: " - اني نذرت أن انحر ابني" قال: فقال لها ابن عباس: " - لا تنحري ابنك و كفري عن يمينك" قال: فقال له شيخ عنده " يا ابن عباس كيف يكون كفارة في طاعة الشيطان" قال: فقال ابن عباس أليس قد قال الله عز وجل: " الذين يظاهرون منكم من نسائهم ما هن امهاتهم (ان امهاتهم الا التي ولدتهم) و انهم ليقولون منكرا من القول و زورا (المجادلة ٥٨ / ٢) ثم ذكر من الكفارة ما قد رأيت .

٧ - اخبرنا علي بن محمد قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن سعيد عن القاسم قال سمعت رجلا من اهل العراق يسأل ابن عباس يقول " انا نلسم في السبايك و نبيعها قبل ان نقبضها" فقال: " - ذلك ورق بورق" .

٨ - اخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى بن سعيد عن القاسم بن محمد قال جاء رجل الى ابن عباس فقال ان لي ابلا فأما امسح و اقفر و في حجرى يتيم و له ابل فما حل لي من ابل يتيمي؟

فقال " - ان كنت تبغى ضالة ابله و تهنا جرباها و تلوط جياها (تلوط جوضها)
و تسقى عليها فاشرب غير مضر بنسك ولا ناهك في الحلب .

٩ - اخبرنا علي ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن سعيد
قال سمعت القاسم يقول سمعت عبد الله بن عبد الله بن عمر عن أبيه قال :
" - ان من السنة في الطلوة أن تضع رجلك اليسرى و تنصب رجلك اليمنى
اذا كنت جالسا في الطلوة . "

١٠ - اخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى
بن سعيد عن القاسم قال : بلغنا انه كان يكره ان يمنع فضل الكلاء .

١١ - اخبرنا علي قال أنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى
ابن سعيد عن نافع عن ابن عمر قال : من أدرك ركعة من الجمعة فقد أدركها
الا انه يقضى ما فاته .

١٢ - اخبرنا علي قال أنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى
ابن سعيد عن القاسم قال : رأيت ابن عمر رافعا يديه الي عنكبيه يدعو عند
العاص .

١٣ - اخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن
سعيد عن نافع قال : كان ابن عمر اذا ساق البدينة اشعرها من عقها الأيمن و
الأخرى من عقها الأيسر .

١٤ - اخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى بن
سعيد عن نافع قال : كان ابن عمر لا يدخل مكة في حجة ولا عمرة حتى يغتسل بذي
طوى ثم يدخل .

١٥ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال انا يحيى بن سعيد عن نافع عن ابن عمر انه كان لا يرى بأساً بالرجل يبيع الطعام الى أجل و ليس عنده أصله .

١٦ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال انا يحيى بن سعيد عن القاسم قال سمعت عبد الله بن زبير يقول : ان من سنة الحج أن يطلى الا امام الظهر و المغرب و العشاء و الفجر بمعنى ثم يغدو الى عرفات فيقبل بها حتى اذا زالت الشمس صلى الظهر و العصر جمعاً ثم يخطب ثم يقف حتى اذا غربت الشمس دفع حتى يطلى المغرب و العشاء حيث يطليها ثم يقف فاذا برق له الفجر صلى الفجر ثم يقف حتى اذا أسفر دفع حتى يأتي منا فاذا رمى الجمرة العظمى حل له كل عيب يحرّم عليه و هو محرم الا النساء حتى يزور البيت .

١٧ - أخبرنا علي قال انا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال انا يحيى بن سعيد قال سمعت القاسم يقول : رأيت عائشة رضي الله عنها تقف بعد ما يدفع الا امام حتى يبيض ما بينها و بين الناس من الأرض ثم تدعو بشرابها فتطير ثم تدفع .

١٨ - أخبرنا علي قال انا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال انا يحيى بن سعيد عن عبد الرحمن بن القاسم عن ابيه عن عائشة قالت : ظننت رسول الله صلى الله عليه و سلم قبل ان يحرم و ظننته قبل ان يزور البيت .

١٩ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال انا يحيى بن سعيد عن محمد بن عبد الرحمن بن زرارة قال و هو ابن أخي عمرة عن عمرة عن عائشة قالت كنت أرى رسول الله صلى الله عليه و سلم يطلى ركعتين قبل طلوة الفجر فيخفيها حتى أقول أقرأ فيها بفاتحة القرآن .

٢٠ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون عن يحيى بن سعيد عن عمرة عن عائشة قالت : كان الناس عمال أنفسهم و كانوا يروحون الى الجمعة بنتنهم و كان يقال لهم : لو اغتسلتم .

٢١ - أخبرنا علي قال أنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن سعيد عن عمرة عن عائشة قالت لو رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أحدث النساء بعد لمنعهن المساجد كما منع نساء بني إسرائيل قالت نعم .

٢٢ - أخبرنا علي بن محمد ثنا الحسن بن علي قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى يعني ابن سعيد عن عمرة عن عائشة قالت : أتتني بريرة تستعينني في مكاتبها فقلت لها ان شاء الله ما أملك أن أصب لهم ثمنك صبة واحدة و اعتقك قال: فذكرت ذلك لبريرة لمواليها قالوا: لا إلا أن تجعل لنا الولاء . قالت فذكرت ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم فقال : اشترها فان الولاء لمن أعتق .

٢٣ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن بن علي قال ثنا جعفر بن عون أنا يحيى بن سعيد قال سألت عمرة عن الرجل يبعث بالهدى و يقيم أحرم ؟ فقالت : سألت عائشة فقالت : لا يحرم إلا من أهل أولياءه .

٢٤ - أخبرنا علي بن محمد قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال ثنا يحيى بن سعيد عن عبد الله بن أبي سلمة عن أبي عمرو بن حماس قال عمر رضي الله عنه لحماس و كان حماس يبيع الجباب و الأديم أد زكوة مالك قال: انما لي جباب و أديم قال : قدمه ثم أد زكوته .

٢٥ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن سعيد عن عبد الله بن أبي سلمة قال : بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم السعديين سعد بن مالك و سعدا آخر الى خيبر فباعا أربعة مثاقيل برا اوقصية بثلاثة عينا فقال لهما اربيتما فرداه .

٢٦ - أخبرنا علي بن محمد قال ثنا الحسن بن علي قال ثنا جعفر بن عون قال
أنا يحيى بن سعيد عن محمد بن إبراهيم التيمي عن علقمة بن وقاص قال سمعت عمر
يقول : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : انما الأعمال بالنية
و انما لا مزيء ما نوى فمن كانت هجرته الى الله و الى رسوله فهجرته الى الله
و الى رسوله ومن كانت هجرته الى الدنيا يصيبها او امرأة يتزوجها فهجرته
الى ما هاجر اليه .

٢٧ - أخبرنا علي قال ثنا الحسن قال ثنا جعفر بن عون قال أنا يحيى بن
سعيد عن عياض بن مسلم عن ابن عمر قال : انما جلت الراحة في الركعتين في الصلوة
للتشهد .

آخر القرائة و أول الاموال

٢٨ - حدثنا ابو الحسن علي بن محمد بن الزبير القرشي للنصف من صفر سنة
سبعمائة و أربعين و ثلاثمائة قال ثنا ابو محمد و ابو جعفر الحسن و محمد بنا
علي بن عفان العامريان قالا ثنا الحسن بن عطية القرشي عن الحسن بن صالح
قال سمعت عبد الله بن دينار قال سمعت ابن عمر يقول : نهي رسول الله صلى الله
عليه و سلم عن بيع الولاة و عن هبته .

٢٩ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنبر القاضي الزهري
قال ثنا يعلى بن عبيد عن سفيان عن عبد الله بن دينار عن ابن عمر قال : نهي
رسول الله صلى الله عليه و سلم عن بيع الولاة و عن هبته .

٨
٣٥ - حدثنا علي قال ثنا الحسن و محمد بننا عفان العامريان قالانا ثنا الحسن بن عطية عن الحسن بن صالح عن حسين بن عبد الرحمن عن هلال بن يسابغ عن زياد بن ابي الجعد قال أخذ بيدي فأقامني على شيخ يقال له وابصة بن معبد فقال هذا حدثني وهو يسمع ان رجلا صلى خلف القوم وحده فأمره رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يعيد الملوثة .

٣٦ - حدثنا علي ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنيس قال ثنا جعفر بن عون عن عبد الرحمن المسعودي عن القاسم يعني ابن عبد الرحمن قال قال عبد الله تعلمو القرآن و الفرائض فانه يوسعك أن يفتقر الى علم كان يعلمه و يبقى في قوم لا يعلمو

٣٧ - حدثنا علي قال ثنا الحسن و محمد ابنا علي بن عفان قالانا ثنا الحسن بن عطية عن الحسن بن صالح عن ابي يعفور عن ابن ابي اوفى قال غزوت او غزونا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فأكل الجراد .

٣٨ - حدثنا علي قال ثنا الحسن و محمد ابنا علي بن عفان قالانا ثنا الحسن بن عطية عن الحسن بن صالح عن ابان عن انس قال : أعتق النبي صلى الله عليه وسلم ملبية و استنكحها و امدقها عتقها .

٣٩ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنيس القاضي الزهري قال ثنا جعفر بن عون عن سلمة يعني ابن وردان قال : سمعت انس بن مالك يقول : ارتقى رسول الله صلى الله عليه وسلم درجة المنبر فقال : " آمين " ثم ارتقى درجة اخرى فقال : " آمين " ثم ارتقى درجة اخرى فقال : " آمين " ثم جلس قال فسألوه علام امنت ؟ قال : فقال : اتاني جبريل عليه السلام فقال : رغم أنف من ذكرت عنده فلم يصل عليك فقلت : آمين . ثم قال : رغم أنف امرئ ادرك احد والديه او كليهما فلم يدخل الجنة فقلت : آمين . ثم قال : رغم أنف من ادرك رمضان قلم يغفر له فقلت : آمين .

٣٠ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق الزهري قال ثنا يعلى بن عبيد عن سفيان عن عبد الله بن دينار عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : اذا لم يجد المحرم نعلين فليلبس خفين وليقطع أسفل من الكعبين .

٣١ - حدثنا علي بن محمد قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنيس قال ثنا يعلى بن عبيد عن سفيان عن عبد الله بن دينار عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من اقتنى كلبا غير كلب ماشية أو ضاريسة نقص من عمله كل يوم قيراطان .

٣٢ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنيس قال ثنا جعفر بن عون عن يحيى بن سعيد عن محمد بن عبد الرحمن عن عمرة عن عائشة قالت : كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يملئ ركعتين قبل الفجر يخففهما حتى أقول أقرأ فيهما بفاتحة القرآن .

٣٣ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنيس قال ثنا جعفر بن عون عن ابي عميس عن عياض بن سلمة بن الأكوع عن ابيه قال : جاء عين من المشركين الى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو نازل فلما طعم انسل قال فقال النبي صلى الله عليه وسلم على الرجل فابتدره القوم فكان ابي يسبق الفرس شدا فسبقهم فأخذه بنظام راحته فقتله فنقله رسول الله صلى الله عليه وسلم طلبه .

٣٤ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق القاضي الزهري قال ثنا جعفر ابن عون عن ابي عميس عن عبد المجيد بن سهيل عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة قال : جاء رجل من العجوس الى النبي صلى الله عليه وسلم و قد حلق لحيته و اطال شاربه فقال له ام تفعل هذا ؟ قال : هذا في ديننا قال عليه السلام و لكن في ديننا نجز العوارب و نعفى اللحية .

٤٠ - حدثنا علي قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنبر قال ثنا جعفر بن
عون قال ثنا مسعر عن ابي اسحق عن عبد الرحمن بن مرفد قال : قرأ عبد الله في
العشاء الآخرة الأنفال حتى بلغ (نعم المولى و نعم النصير " الأنفال ٨ / ٤٠)
ثم ركع ثم قام فقرأ في الثانية سورة من المفصل .

٤١ - حدثنا علي بن محمد قال ثنا ابراهيم بن اسحق بن ابي العنبر قال ثنا
جعفر بن عون عن مسعر عن عثمان بن المغيرة عن سالم بن ابي الجعد عن ابي الدرداء
قال : ان لكل شيء شعار و ان شعار الصلوة التكبير .

٤٢ - حدثنا علي قال ثنا الحسن بن علي بن عفان قال ثنا جعفر بن عون عن
مسعر عن علقمة بن مرفد عن ابن سابط قال : أصاب خالد بن الوليد عرق فقال له
النبي صلى الله عليه وسلم : الا اعلمك كلمات اذا قلتها قلتها نعمت قال فقال : قل
اللهم رب السموات السبع وما اظلت و رب الأرضين وما اقلت و رب الميادين وما
أظلت كن جاري من شر خلقك جميعا ان يفرط على احد منهم و ان يطفى عز جارك
لا اله غيرك .

آخر الجوزة و الحمد لله رب العالمين

سمع هذا الجزء على الشيخ ابي الفتح مسعود بن محمد بن شنيف بسماعه من
 السراج و العطار كلاهما عن ابن ساذان بقرآنة محمد بن علي بن اللتي ابنة
 عبد الرحمن و بخطه السماع و عبد الله بن عمر بن علي بن عمر بن زيد بن اللتي
 في يوم الاثنين ثامن عشر شهر رمضان سنة احدى و خمسين و خمسمائة نقله من
 خط الحافظ علم الدين القاسم بن محمد بن يوسف البرزالي الشرف محمد بن محمد
 بن ابي بكر بن عبد العزيز القدسي و نقله من خطه كاتب الجزء يوسف بن حسان بن
 مروان بن فخر بن عثمان بن ابي بكر بن علي انتهى .

و سمعه على ابي المنجا عبد الله بن اللتي بسماعه من ابن شنيف بقرآنة
 الامام عمر الدين عبد الرحمن ابن الشيخ ابي عمر بن قدامة جماعة كثيرون منهم
 سليمان بن حمزة بن احمد و عيسى بن عبد الرحمن بن معالي المطعم و احمد بن ابي
 طالب بن نعمه بن السحنة في التاسع و العشرين من شوال سنة ثلاث و ثلاثين و
 ستمائة بالجامع المظفرى بطلسفح قاسيون ظاهر دمشق نقله من خط البرزالي الشرف
 القدسي و من خطه نقل يوسف بن حسن الشامي .

و سمعه على الشيخ شهاب الدين ابي العباس احمد بن ابي طالب بن ابي النعم
 الصالحى الحجار بسماعه من ابن اللتي بقرآنة الامام محب الدين عبد الله بن
 احمد بن المحب المقدسي و كتب السماع جماعة منهم ابراهيم بن علم الدين محمد
 الأحنأى المالكي في صفر سنة ثلاثين و سبعمائة بمنزل المستع بقاسيون ظاهر
 دمشق نقله الشيخ صدر الدين سليمان بن يوسف بن مفلح و منه نقل القدسي و من
 خطه نقلت كتبه يوسف بن حسن الشامي لطف الله تعالى به .

سمع جميع ذا الجزء على مسند الآفاق الشهاب ابي العباس الحجار برهان الدين
 ابراهيم بن احمد بن عبد الواحد الشامي .

و سمعه على البرهان الشامي ام الفضل هاجر ابنة الشرف محمد بن محمد
القدسى سمع جميع هذا الجزء على المسندة بقیة الرواة ام الفضل هاجر ابنة
المحدث شرف الدين محمد بن محمد القدسى بقرائة العافظ شمس الدين محمد بن
عبد الرحمن السخاوى الجماعة ولد القارى احمد و اخوه الزبير ابو بكر و
الشريفان ابراهيم بن محمد القيببائى و عبد القادر بن على القادرى والشيخ
شمس الدين محمد بن الشيخ يوسف بن الصفى و الشيخ عبد الحق بن محمد بن عبد
الحق السنباطى و اخوه احمد و الجمال يوسف بن الكرمانى و ولده نقى الدين
بن يحيى و يوسف بن حسن الشامي المالكى و ذا خطه فى آخر . صح ذلك و ثبت
فى ربيع الآخر سنة اربع و ثمانمائة بمنزل القارى من جريدة بها الدين
بزقاق قريبا من من المند و اجازت و لله الحمد و المنة و حسبنا الله و نعم
الوكيل و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم تسليما كثيرا .

الحمد لله وحده قرأت جزء الامالى و القرائة اسماعيل الصفار
جزء فيه سبع مجالس الى الخليفة رواية الصديقين عنه بسماعه ل
للعلامة فى هذا المجموع فسمع التلاوة ولدى عبد الله على المصمغ و هو
العلامة الفقيه سيف الدين محمد بن عمر بن محمد الديمياطى و اجاز مرويه
صح ذلك بجامع الأزهر يوم الأحد التاسع و العشرين عن المحرم سنة ثمان
و عشرين و تسعمائة و كتب محمد المظفرى حامدا مصليا مسلما .

سمع هذا الجزء على الشيخين المسندين الخير شمس الدين محمد
بن عمر بن عمر بن شمس الوفاى و بقیة الرواة ا ام الفضل هاجر ابنة
خادم السنة الشرف محمد بن محمد بن ابى بكر القدسى بسماعهما له على مسند
الباهر العلامة ابى اسحق ابراهيم بن احمد بن عبد الواحد الشامي بسماعه
من ابى العباس احمد المالحى بسنده لقرائة الشيخ ابى الطيب محمد بن محمد
بن محمد المناوى سليمان بن احمد بن داود بن يوسف بن حسن الشامي المالكى
و ذا خطه و محمد بن عمر بن الديمياطى و محمد بن احمد الشامي ابن اخت
الشيخ عمر الشامي و محمد بن احمد الشاذلى الخياط و صح ذلك فى رجب سابع
عشرين المحرم سنة ثلاث و ستين و ثمانمائة و لله الحمد و سمع
جماعة السماع بزواوية الحلاوى قريبا من الجامع الأزهر .